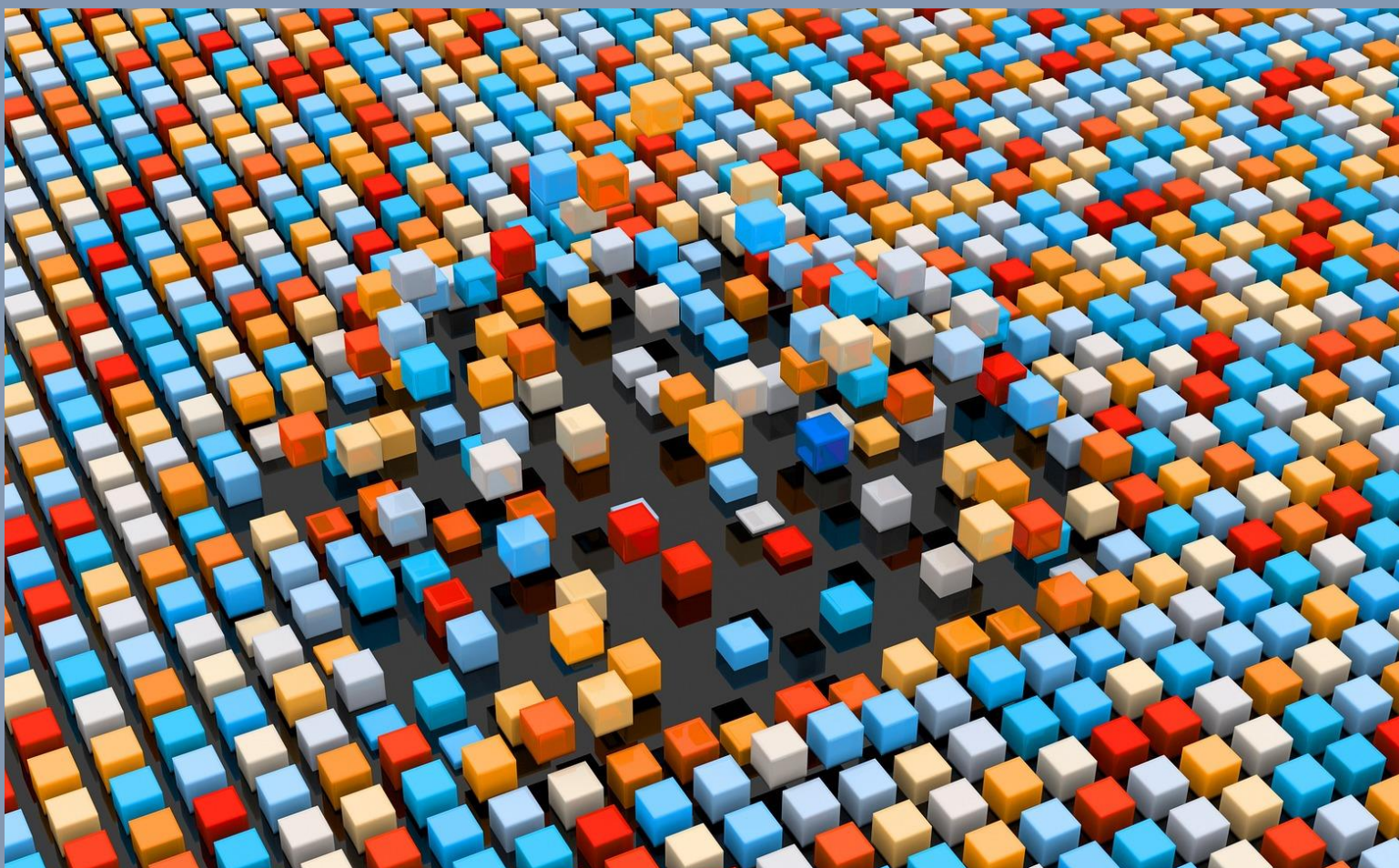

RAHAPESU ANDMEBÜROO

ÄRIÜHINGUTEENUSE PAKKUJATEGA SEONDUVAD RAHAPESURISKID EESTIS

2021

SISUKORD

JÄRELDUSED	3
SISSEJUHATUS	7
ANDEMEALLIKAD, UURIMISKÜSIMUSED JA METOODIKA	8
1 ÄRIÜHINGUTEENUSTE SPEKTER	10
1.1 ÄRITEENUSTE LÄBIPAISTMATUSE PROBLEEM	10
1.2 VARIETTEVÕTETE INDIKAATORID	11
1.3 JURIIDILISTE ISIKUTE ASUTAMINE JA MÜÜK	12
1.4 POSTKASTITEENUS	15
1.5 PROFESSIONAALSE ÜHINGUJUHI TEENUS	16
1.6 NOMINAALSE OSANIKU JA FIKTIIVSE TEGELIKU KASUSAAJA TEENUSED	19
1.7 USALDUSHALDUS	22
2 ÄRIÜHINGUTEENUSE PAKKIJAD EESTIS	23
2.1 TEGEVUSLOAGA TEENUSEPAKKIJAD	23
2.2 FAKTILISE TEENUSEPAKKUMISE TUNNUSTEGA ISIKUD	25
2.3 TEGEVUSLOAGA, KUID FAKTILISE TEENUSEPAKKUMISE TUNNUSTETA ETTEVÕTTED	28
2.4 TEGEVUSLOAGA ETTEVÕTETEGA KAUPLEMINE	31
2.5 ÄRIÜHINGUTEENUSE PAKKIJATE HOOLSUSTASE	33
2.6 RAHAPESU ANDMEBÜROO TEGEVUSLOA- JA JÄRELEVALVEMENETLUSTE TULEMUSED	35
3 ÄRIÜHINGUTEENUSE RAHAPESURISKID	37
3.1 ORGANISEERITUD RAHAPESU	37
3.2 TEENUSEPAKKIJAD RAHAPESU ANDMEBÜROOLE LAEKUVAS TEABES	38
3.3 MULTITEENUSEPAKKUMISE RAHAPESURISKID	39
KOKKUVÕTE	42
ÄRIÜHINGUTEENUSTEGA SEOTUD RAHAPESUTÜPOLOOGIAD JA RISKIINDIKAATORID	45
VIITED	46

JÄRELDUSED

Jurisdiktsiooni haavatavus

- E-teenuste abil lihtsaks, kiireks ja odavaks muutunud äri- ja mittetulundusühingute loomise ja võõrandamise võimalused kombinatsioonis äriühinguteenuse pakkujate madala hoolsustaseme ning kõrge riskiisuga mitteresidentidest klientide teenindamisel vähendavad Eesti juriidiliste isikute läbipaistvust ning suurendavad Eesti haavatavust riigisiseste ning rahvusvahelistele rahapesu ja terrorismi rahastamise ohtude suhtes.
- Eesti juriidiliste isikute läbipaistvust aitaks oluliselt parandada e-äriregistri andmete, sh tegelike kasusaajate andmete tasuta avalikkusele kättesaadavaks tegemine ja registripidaja kontroll esitatud andmete sisulise õigsuse üle.

Äriteenuste väärkasutamine

- Äri(ühingu)teenuste pakkumine on Eestis väga aktiivne ning osa teenuseid on selgelt suunatud rahvusvahelisele turule.
- Mitmed Eesti äriühinguteenuse pakkujate tegevused äriteenuste turul suurendavad Eesti juriidiliste isikute läbipaistmatust ja sellest tulenevat võimalust nende kasutamiseks kuritegelikel eesmärkidel.
- Nii järelevalvetulemused, riiklik riskihinnang kui ka sinne analüüs osutavad, et äriühinguteenuse pakkujate rahapesu ja terrorismi tõkestamise alane teadlikkus on keskeltläbi madal, riskisüsteemid puudulikud, hoolsusmeetmeid rakendatakse ebapiisavalt ja Rahapesu Andmebüroole (RAB) kahtlastest tehingutest teatamise kohustust täidavad vaid väga üksikud teenusepakkujad.
- Äriühinguteenuse pakkujate osutatava aadressi- ja kontaktisikuteenuse kasutamine on Eesti juriidiliste isikute seas väga levinud. Ainuüksi 96 äriühinguteenuse pakkujatega seostatavale aadressile on registreeritud enam kui 10% kõigist Eesti äri- ja mittetulundusühingutest (üle 26 000 juriidilise isiku). Need ettevõtted vastavad sageli mitmetele variettevõtete indikaatoritele: nominaalsed juhid, töötajate ja deklareeritud käibe puudumine ning majandusaasta aruannete esitamata jätmine mitmel järjestikkusel aastal.
- Väga levinud on äriühinguteenuse pakkujate osutatav professionaalse ühingujuhi teenus, mis kätkeb endas ohtu, et nominaaldirektoritest ja nominaalsetest osanikest „tankistid“ palgatakse kas tegelike kontrollstruktuuride varjamiseks või kasutatakse nominaaldirektoreid maksejõuetuks muutuvast ettevõttest vabanemiseks.
- Siinne analüüs osutab, et mõnede äriühinguteenuse pakkujate teenusepaketti kuulub ka fiktiivse tegeliku kasusaaja andmete esitamine registripidajale. Nii nominaaldirektori teenuse kui ka fiktiivse kasusaaja teenuse osutamine ja kasutamine on Eesti õigusruumis keelatud.

Tegevuslubadega seonduvad riskid

- Sektorile iseloomulike rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide tõttu peab äriühinguteenuse pakkujatel olema RABi väljastatav tegevusluba. Isikute vahelisi seoseid puudutavate Äriregistri andmete alusel määratleti uuringus tegeliku äriühinguteenuse pakkujana kokku 195 tegutsevat Eesti ettevõtet. Analüüsi tulemusena selgus, et nendest vaid 120-l on kehtiv tegevusluba. Tegevusloata tegutseb Eesti äriteenuse turul ligi 40% faktilise teenusepakkumise tunnustega ettevõtjatest.
- Eestis oli 2020. aasta lõpu seisuga 311 ettevõtet, millel oli kehtiv äriühinguteenuse pakkuja tegevusluba, nendest ligi 19%-l ei olnud äriregistri andmetel ühtegi praegust või endist seost muude Eesti juriidiliste isikutega. Faktilise teenusepakkumise tunnusteta, kuid tegevusloaga ettevõtted on sageli seotud e-residentidega ning enam kui pooled neist e-residentidest pärinevad kolmandatest riikidest (nt Ukraina, Venemaa, Hiina, Jaapan, Lõuna-Aafrika Vabariik, Malaisia).
- On oht, et tegevusloaga vormilisi teenusepakkujaid võidakse kuritarvitada rahvusvahelises teenusepõhises rahapesus. Ligi 10% tegevusloaga äriühinguteenuse pakkujatest on mitu RABi väljastatud tegevusluba, enim on lisaks taotletud finantseerimisasutuse ja virtuaalvääringu teenuse osutamise tegevuslube.
- Osa äriühinguteenuse pakkujaid on muuhulgas keskendunud valmisettevõtetele RABi tegevuslubade, sagedamini virtuaalvääringu teenuse tegevusloa taotlemisele ja selliste valmisettevõtetega kauplemisele rahvusvahelisel turul. Esialgse tegevusloa taotlemise käigus jäetakse RABile ekslik arusaam, et loodud ettevõtte hakkab tegevusloa saamisel teenust osutama. Tegelikuses aga enamik ettevõtteid loobub tegevusloa saamisel ajutiselt tegevusest kuni ettevõtte müüginii. Müügi korral esitatakse RABile tegevusloa muutmise taotlus.
- Tegevuslubadega ettevõtete vormistamine müügi eesmärgil muudab tegevusloaga ettevõtete turu läbipaistmatuks. Ilmnunud tüpologia tõttu on RAB oluliselt karmistanud oma tegevuslubade väljastamise protsessi, et tegevusloaga ettevõtete väärkasutamist ära hoida.
- Mitmed äriühinguteenuse pakkujad abistavad välismaalasi tegevuslubade taotlemisel RABist, seejuures ettevõtete ja isikute tausta kontrollimata. RAB on tuvastanud mitmel juhul valeandmete esitamise, keeldunud selle tõttu tegevusloa väljastamisest või olemasolevad tegevusload kehtetuks tunnistanud. RAB on valeandmete esitamise kohta teinud ka kuriteoteateid Politsei- ja Piirivalveametile (PPAile).
- Mitmed RABi tegevusloaga ettevõtted, mille äriühinguteenuse pakkujad on müünud hoolsusmeetmeid rakendamata, on hiljem erinevate petuskeemide või küberkuritegude tõttu taas RAB-i huviorbiiti tõusnud. Juhul, kui klient, nt virtuaalvääringu teenuse pakkuja, peaks hiljem oleme seotud mõne kuriteoga – selle ise toime panema või kuritegelikke vahendeid vahendama –, võib äriühinguteenuse pakkuja ebapiisav hoolsuskohustuse täitmine või abistamine tegevusloa saamisel ja selle hoidmisel (tegevuskoha, kontaktisiku, juhatuse liikme vmt teenuse pakkumine), omada olulist mõju ka äriühinguteenuse pakkuja kriminaalõigusliku vastutuse vaatest.
- Alates 2020. aasta kevadest seab rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus (RahaPTS) Eestis virtuaalvääringu teenuse tegevusloa saamise eelduseks tegevuskoha omamise Eestis, kuid RABi hinnangul taotlevad mitmed äriühinguteenuse osutajad jätkuvalt ja massiliselt virtuaalvääringu teenuse tegevuslube enda loodud valmisettevõtetele, esitades taotluses fiktiivseid tegevuskoha ja rahapesu tõkestamise eest vastutava kontaktisiku andmeid. Valeandmete esitamine on seadusega keelatud.

Selline tegevus muudab RABi jaoks küsitavaks nende äriühinguteenuse pakkujate ja kontaktisikute korrektse ärialase maine, mida RAB hindab tegevusloa väljastamise ja muutmise menetlustes.

- Nii kontaktisiku (RahaPTS § 17 mõttes) kui ka juhatuse liikme teenuse pakkumine on viinud olukorrani, kus üks ja sama kontaktisik või juhatuse liige on seotud mitme ettevõttega. See tekitab kahtluse, kas kontaktisik suudab pädevalt ja nõuetekohaselt oma tööülesandeid ja RahaPTS-s sätestatud kohustusi täita, kui ta on seotud väga paljude ettevõtetega. Võttes arvesse, et mitmed nn teenusepakkujatega seotud kontaktisikud RABile teateid üldjuhul ei tee, ei ole see eluliselt usutav. Samuti muudab juhatuse liikmete usaldusväärsuse küsitavaks see, kui ta osutab juhatuse liikme ja kontaktisiku teenust väga paljudele sama valdkonna ettevõtetele, seda nii võimaliku huvide konflikti kui ka kahtluse tõttu, et ettevõtet juhatakse vaid fiktiivselt Eestist, et täita tegevusloa väljastamiseks vajalikud nõuded.
- Siiani on RahaPTS võimaldanud teenusepakkujatel valmisettevõtte müügi kui ärisuhtevälise tehingu osas jätta hoolsusmeetmed üleüldse kohaldamata. Värske riiklik riskihinnang toob aga virtuaalvääringu, finantseerimisasutuse ja äriühinguteenuse pakkuja tegevusloaga ettevõtete müügi mitteresidentidele ja e-residentidele välja kui kõrge rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiga teenuse. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise hoolsusstandard eeldab, et äriühinguteenuse pakkuja käsitleb sellise teenusega seotud riske oma sisemises riskihinnangus, kohandab oma protseduurireegleid ja kohaldab hoolsusmeetmeid tugevdatud korras.
- Virtuaalvääringu sektoriga seoses võib täheldada äriühinguteenuse pakkujate riskiteadlikkuse tõusu: paljud e-residentidele suunatud Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EASi) teenuseplatvormil end tutvustavad äriühinguteenuse pakkujad on loobunud virtuaalvääringuga tegelevate ettevõtete teenindamisest. Selles aga väljendub teenusepakkujate-poolne riskide välistamise, mitte riskide juhtimise poliitika, mis iseenesest ei ole hea äripraktika.

Äriühinguteenusega seotud kuriteoriskid

- Eesti äriühinguid, sealhulgas teenusepakkujate vahendusel loodud äriühinguid, kasutatakse RABile teadaolevalt nii riigisiseses kui ka rahvusvahelises kuritegevuses vari- ja puhverettevõtetena.
- Enam kui 1/5 siinses uuringus analüüsitud faktilisest ja tegevusloa-järgsest äriühinguteenuse pakkujast (77 ettevõtet 378-st) olid sellised, kelle juhatuse liikmete, prokuristide, osanike või tegelike kasusaajate kohta on RABile saanud teavet, kuid tuleb arvestada, et sellised mainingud tulenevad peamiselt teenusepakkujate klientide kahtlasest tegevusest, millega äriühinguteenuse pakkujatel ei ole reeglina vahetut seost.
- Äriühinguteenuse pakkujad, kelle suhtes RABil on tekkinud rahapesukahtlus, ei tõuse tavaliselt esile nendega seotud Eesti ettevõtete rohkuse poolest, kuid siiski on RABi tähelepanu pälvinud ka mitu suure turuosaga ning tegevusloa alusel tegutsevat äriühinguteenuse pakkujat.
- Eestiga seonduvad lähiminekuid suured rahapesujuhtumid näitavad, et äriühinguteenus, mis on rahvusvahelise haardega ja mille raskuskese on ettevõtete tegelike kasusaajate varjamisel ning klientide varaliste tehingute toetamisel, kätkeb endas organiseeritud rahapesu riski: sellised teenusepakkujad võivad olla osaks rahvusvahelisest rahapesu infrastruktuurist.

- Füüsiliste isikute tegevus, mille puhul võib kahtlustada spetsialiseerumist rahapesuteenuse pakkumisele, on tihti jaotunud mitme erineva konsultatsioonivaldkonna ettevõtte vahel. Organiseeritud rahapesu aspektist vajavad RABi hinnangul enam tähelepanu n-ö multiteenusepakkujad, kes äriühinguteenuste kõrval osutavad raamatupidamisteenust, juriidilist nõustamist, erinevaid migratsiooniteenuseid, finantsteenuseid (nt finantsnõustamine ja investeerimine finantsvahenditesse; tegutsemine virtuaalvääringusektoris), sularahavedu või kinnisvarateenuseid.
- Uuringu valmimise ajaks ei olnud Eestis ühtegi äriühinguteenuse pakkumisega seostatavat isikut süüdi mõistetud rahapesus või sellele kaasaaitamises, kuid mitmed teenusepakkumisega seostatavad füüsilised isikud on kriminaaluurimise all.
- RAB toonitab, et juhul, kui äriühinguteenuse pakkuja klient paneb toime kuritegusid või vahendab kuritegelikke vahendeid, võib äriühinguteenuse pakkuja ebapiisav hooldsuskohustuse täitmine või kliendi abistamine tuua kaasa ka äriühinguteenuse pakkuja kriminaalvastutuse.

SISSEJUHATUS

Usaldushalduse ja äriühingute teenuse pakkujateks (edaspidi *äriühinguteenuse pakkujad*) saab rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (edaspidi *RahaPTS*¹) § 8 määratlusele toetudes lugeda kõik juriidilised ja füüsilised isikud, kes oma majandus- või kutsetegevuses osutavad kolmandale isikule vähemalt ühte järgmistest teenustest:

- asutavad juriidilisi isikuid;
- tegutsevad teise isiku esindajana äriühingu juhatuses;
- teevad tehinguid osakutega või esindavad mittebörsiettevõtte aktsionäri;
- pakuvad postkasti-/kontaktisikuteenust;
- tegutsevad usaldushalduse esindaja või usaldusisikuna.

Äriühinguteenuse osutamise kohustuslikuks eelduseks on *tegevusluba* (RahaPTS § 70 lg 1 p 2). Tegevusloataotlusi menetleb ning teenusepakkujate tegevuse vastavust RahaPTS nõuetele kontrollib Rahapesu Andmebüroo (edaspidi *RAB*). RABi analüüsi- ja järelevalvepraktika on toonud välja juhtumeid, kus Eesti ettevõtjad, kellel ei ole tegevusluba, siiski pakuvad siinsel turul üht või mitut äriühinguteenuse alamteenust. Käesolevas uuringus on äriühinguteenuse pakkujate mõistega hõlmatud ka ettevõtjad, ei ole RABi tegevusluba taotlenud, kuid kes pakuvad regulaarselt vähemalt üht ülal loetletud teenust.

Äriühinguteenuse pakkujad on mitteresidentidele omamoodi väravaks Eestisse, pakkudes äritegevuse tugiteenuseid (edaspidi *äriteenused*, tõlkevaste ingliskeelsele *coporate services*), mida välismaised kurjategijad võivad ära kasutada Eesti turule sisenemiseks. Rahvusvahelist rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise standardeid seadva Rahapesuvastase Töökonna (*Financial Action Task Force*, edaspidi *FATF*) ja ülemaailmselt rahapesu andmebüroosid ühendava Egmont Grupi 2018. aastal avaldatud ühisraportis tegeliku kasusaaja varjamise kohta käsitletakse põhjalikult äriteenuste valdkonna professionaalsete vahendajate haavatavust olukorras, kus kuritegelikus maailmas on tugev nõudlus juriidiliste kehade järele, et varjata kuritegelikku tulu ja selle tegelikke kasusaajaid. Äriühinguteenust pakuvad tihti n-ö multiteenusepakkujad, kes lisaks ülal loetletud äriühinguteenustele tegelevad ka juriidilise ja maksualase nõustamisega, vahendavad suhtlust ametiasutustega ning aitavad klientidel saada ligipääsu finantsteenustele. Teenusepakkujate vallatavat oskusteavet ja teenuseid saavad ära kasutada ka Eesti kurjategijad, et varjata oma vara Eesti variettevõtete abil või ka Eestist väljaspool. Siinses uuringus käsitletakse muuhulgas multiteenusepakkujatest äriühinguteenuse osutajate potentsiaali kohaliku *rahapesutaristu* kujundamiseks.

FATFi 2019. aasta juhendmaterjalis riskipõhise lähenemise kohta äriühinguteenuse pakkumisel² rõhutatakse, et teenusepakkujate rakendatavate protseduurireeglite ja hooldsusmeetmete abil sektori riskide maandamise eelduseks on sektori rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide põhjalik hindamine. Riskihinnangutele, rahvusvahelistele uuringutele ja tüpoloogiatele, oma analüütilistele leidudele ja kriminaalteabele ning avalikele

allikatele tuginedes on RAB hinnanud äriühinguteenuse pakkujad üheks kõrgema rahapesuriskiga sektoriks oma järelevalvesubjektideⁱ seas.

2020.–2021. a läbi viidud Eesti rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riiklikus riskihinnangus hinnati äriühinguteenuse pakkujate rahapesu-alast haavatavust skaalal 0-4 hindega 3,31, mis paigutab äriühinguteenusepakkujad haavatavuse tasemelt neljandale kohale FinTech-, kinnisvara- ja vabaühenduste sektorite järel ja osutab keskmisest kõrgemale haavatavusele³. Siinse uuringu kontekstis väärib ka nimetamist, et riiklike rahapesu-alaste haavatavuste seas hinnati värskes riiklikus riskihinnangus kõrgeimaks (hinne 2,75) juriidiliste isikute ärakasutamise võimalustest tekkivat haavatavust⁴. Eelmises, 2015. a riiklikus riskihinnangus oli äriühinguteenuse pakkujate sektori haavatavust hinnatud keskmiseks, mis mittefinantsteenuseid pakkuvate kohustatud isikute ja kutsetöötajate mooduli hindamistulemuste seas tõi nad esile suhteliselt kõrgema rahapesuriskiga teenusepakkujadena. 2015. a riiklikus riskihinnangus hinnati ka juriidiliste isikute ja usaldushalduse läbipaistvust (ing *corporate and trust transparency*), haavatavuse hinne 0,50 ("keskmine") osutas samuti selle valdkonna kõrgemale riskitasemele riiklike haavatavuste moodulis hinnatud aspektide seas.⁵

Kümnendi eest avaldas FATF raporti rahapesu kohta äriühinguteenuse pakkujate abil, mis keskendus äriühinguteenuse võrdlusele erinevates riikides ning sektori rahapesutüpoloogiate väljatöötamisele. Raportis leiti, et äriühinguteenuse pakkujatega seonduvad rahapesuohud on asjakohane liigitada kolmeks: 1) jurisdiktsioonist kui tervikust tulenevad ohud; 2) äriühinguteenuse pakkujatest tulenevad ohud; 3) professionaalsete vahendajate tegevusest tulenevad ohud.⁶ Siinses uuringus on üldjoontes lähtutud sellest ohuallikate kolmikjaotusest ning kihiti analüüsitud vastavaid haavatavusi ja riskimaandusmeetmeid Eesti rahapesu tõkestamise süsteemis.

- Jurisdiktsiooni haavatavus: konkreetse riigi juriidilisi kehasid saab kuritegelikel eesmärkidel ära kasutada **ärteenuste läbipaistmatuse** tõttu, mis tuleneb süsteemsetest vajakajäämistest äri- ja mittetulundusühingute loomise, kasutamise ja tegelike kasusaajate avalikustamisega seonduvate küsimuste ohjamisel.
- **Teenusepakkujate madalast hoolsusstandardist**⁷ tulenev rahapesu tõkestamise süsteemi haavatavus.
- Organiseeritud kurjategijatega lõimunud konsultatsioonivaldkonna multiteenusepakkujate ehk **professionaalsete rahapesijate** turul tegutsemise oht.

Andemeallikad, uurimisküsimused ja meetodika

Käesoleva uuringu eesmärkideks on selgitada välja, milline on äriühinguteenust pakkuvate Eesti ettevõtjate arv, millised on osutatavad teenused, ettevõtjate hoolsustase ning kõrgema riskiga teenusepakkujate tegevust iseloomustavad tunnused. Uuringuraport on suunatud kohustatud isikutele, rahapesu tõkestamisega tegelevatele järelevalveasutustele, rahapesu ja seonduva kuritegevusega tegelevatele uurimisasutustele ning valdkonna poliitikakujundajatele äriühinguteenuse pakkujate sektoritega kaasnevate riskide paremaks

ⁱ RABi järelevalvesubjektid on teenusepakkujad ja teatud kutseesindajad, kelle suhtes RABil on pädevus teostada järelevalvet RahaPTSi nõuete täitmise üle. Peamiselt on tegu finantssektori-välise ettevõtjate ja kutseesindajatega

mõistmiseks ja riske maandavate tegevuste kavandamiseks. Uuringu osaks olev andmeanalüüs on sisend RABi järelevalvetegevuse riskipõhiseks planeerimiseks.

Uurimishüpoteesi kohaselt ei ole märkimisväärset hulgal äriühinguteenuse katusmõistega määratletud teenuseid pakkuvatest füüsilistest ja juriidilistest isikutest nõutavat majandustegevusluba. Tegevusloaga teenusepakkujate andmed kajastuvad [majandustegevuse registris](#) (edaspidi *MTR*)ⁱⁱ; Eesti-siseselt tegutsevad teenusepakkujad, kes ei ole tegevusluba taotlenud, on kaardistatud [äriregistri](#) andmestiku alusel. N-ö faktiliste äriühinguteenuse pakkujate väljaselgitamiseks on uuringus toetutud äriregistris esinevate ettevõtete seotud isikute andmetele ning tulemusi võrreldud *MTR*-s kajastuvate tegevusloaandmetegaⁱⁱⁱ. Äriregistri andmeid on kasutatud nii tegevusloaga kui ka kõikide faktilise äriühinguteenuse pakkumise tunnustega ettevõtjate tegevusest ülevaate saamiseks.

Uuringu I peatükis käsitletakse avalikele allikatele, statistilistele andmetele ja RABi kogutud teabele tuginedes äriühinguteenuse raames pakutavate teenuste üldpilti Eestis. Uuringu II peatükis on esitatud tegevusloaga ettevõtteid ja faktilise teenusepakkumise tunnustega ettevõtteid puudutavate andmete analüüsi tulemused. Äriühinguteenuse pakkujate hoolsustaseme iseloomustamiseks on II peatükis kasutatud andmeid RABi teostatud [tegevusloa-, järelevalve- ja väärteomenetluste](#) tulemuste kohta aastatel 2008–2020 ning analüüsitud RABi andmekogu andmeid sektori teatamisaktiivsuse kohta. Sektoris tegutsevate ettevõtete pakutavate teenuste üksikasjalikumaks kaardistamiseks on uuringus analüüsitud andmeid [ettevõtete veebilehtedelt](#) ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (edaspidi *EAS*) hallatavalt [virtuaalset turuplatsilt](#)⁸, mis koondab Eestis ettevõtlust plaanivate e-residentide jaoks teavet siinsete äritegevuse tugiteenuste pakkujate kohta. Uuringu III peatükis on käsitletud äriühinguteenusesse kätketud kuriteoriske, sh vaadeldud n-ö multiteenusepakkujatest äriühinguteenuse pakkujaid, kelle tegevus hõlmab rohkemat kui RahaPTSis defineeritud teenused.

[RABi andmekogu](#) andmete ja [avalike allikate](#) (meediakajastus, nn Panama paberid jmt) analüüsimise teel on uuringus välja selgitatud valim kõrgema rahapesu või muu kuriteoriskiga teenusepakkujaid (nii füüsilisi kui juriidilisi isikuid), kellega seonduvaid riske tutvustatakse III peatükis. Uuringus on kasutatud anonümiseeritud näiteid Eesti turul tegutsevatest teenusepakkujatest ja kirjeldatud nendega seotud saniteeritud juhtumeid, et iseloomustada kõrgema riskiga äriühinguteenuse pakkujate tegevusmustrit ja -ampluaad ning tegevusega seotud ohte.

ⁱⁱ Hõlmatud on *MTR* registreeringute, tegevusloataotluste ja –menetluste andmed aastatest 2008–2020 (andmed seisuga 11.01.2021).

ⁱⁱⁱ Faktiliste teenusepakkujate väljaselgitamise meetodikat on lähemalt kirjeldatud peatükis 2.2. Analüüsi alusandmed teadaolevate või arvatavate teenusepakkujate, nende esindajate ning teenusepakkujaga seotud juriidiliste isikute kohta koos ettevõtete majandusnäitajate ja tegevusalaandmetega pärinevad äriregistrist 19.11.2020 seisuga.

1 ÄRIÜHINGUTEENUSTE SPEKTER

1.1 Äriteenuste läbipaistmatuse probleem

Otseselt äriühinguteenusena defineeritud teenuste pakkumisse kätketud rahapesuohu tuum seisneb anonüümsete ettevõtete professionaalses loomises ja haldamises. Anonüümsust pakkuvad variettevõtted on rahvusvahelisel tasemel instrumendid maksudest kõrvalehoidmiseks ja rahapesuks: neid kasutavad nii organiseeritud kuritegelikud grupid kui ka globaalne rahaeliit – nt oligarhid ja suurkorporatsioonide kasusaajad – oma vara varjamiseks maksuhaldurite ja uurimisasutuste eest. Rahapesijad ja muud kurjategijad otsivad riike, mille juriidiliste kehade abil on ettevõtete tegelikel kasusaajatel võimalik jääda anonüümseks, selle pärast võtavad nad sihikule äriühinguteenuse pakkujad ja külgnevate konsultatsioonisektori teenuste (nt maksunõustamine, juriidiline nõustamine, varahaldus) pakkujad riikides, mis torkavad silma korporatiivse läbipaistmatusega, olgu siis nõrga seadusandluse või regulatsiooni puuduliku jõustamise tõttu. Äriühinguteenuse pakkujad on haavatavamad jurisdiktsioonides, mille rahapesu tõkestamise süsteem ei püüa tõhusalt sõelale selliseid juriidilisi kehasid, mille loomisel ei ole olnud mõistetavat õiguspärast majanduslikku põhjust. Juriidiliste kehadega seonduv rahapesurisk realiseerub mitte ainult madala maksumääraga nn *offshore*-piirkondades, vaid ka nõrga kontrollisüsteemiga nn *onshore*-jurdiktsioonides.⁹

FATFi standard näeb ette, et riigid peavad tagama pädevatele asutustele võimaluse saada kiiresti adekvaatset, õiget ja ajakohast infot ettevõtete kontrollstruktuuri ja tegelike kasusaajate kohta¹⁰. FATF ei sea aga tingimusi sellele, kuidas peaksid riigid korraldama ligipääsu sellistele andmetele. Transparency Internationali 2019. aastal koostatud analüüsis tegelike kasusaajate andmete kättesaadavuse kohta järeldatakse, et FATFi standardeid peaks selles küsimuses täpsustama: rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemi kohustatud isikute abil kogutavad tegelike kasusaajate andmed ei ole usaldusväärsed ega kiiresti ligipääsetavad. Transparency Internationali hinnangul on äriteenuste läbipaistvuse tagamisel edukamad riigid, mis on sisse viinud tegelike kasusaajate registri, eriti aga sellised, mis on taganud registri avaliku ligipääsetavuse ja sellega ka pideva täiendava kontrolli andmete tegelikkusele vastavuse üle.¹¹

Äriühingute ja nende tegelike kasusaajate andmete läbipaistvus ning selle info kättesaadavus on praegu üle maailma väga elavalt diskuteeritavad teemad, sest reaalsuses on infole ligipääsemise võimalused riigiti väga erinevad¹². Euroopa Liidu riigid on juriidiliste isikute läbipaistvuse kindlustamisel suhteliselt eesrindlikumad, sest Euroopa Liidu nn IV rahapesu tõkestamise direktiiv¹³ kohustas liikmesriike looma tegelike kasusaajate registrid ja tagama registris hoitava teabe piisava, täpse ja ajakohasena.

Eesti rahapesu tõkestamise regulatsioon kohustab eraõigusliku juriidilise isiku juhatust koguma andmeid oma tegeliku kasusaaja kohta; täisühing, usaldusühing, osaühing, aktsiaselts ja tulundusühistu peavad esitama andmed tegeliku kasusaaja kohta äriregistri infosüsteemi ning andmete muutmisel neid uuendama 30 päeva jooksul (RahaPTS §-d 76 ja 77).

Pangaliit on kritiseerinud, et äriregistris kuvatav teave tegeliku kasusaaja kohta on pelgalt deklaratiivse iseloomuga, sest registripidaja ei kontrolli äriregistri süsteemile esitatud andmeid¹⁴. Eesti ettevõtete tegelike kasusaajate tuvastamise lahendusel on teatav nõrkus ka läbipaistvuse aspektist: e-äriregistri keskkonnas on tegeliku kasusaaja andmed, nagu ka kõik äriregistri registrikaardi-välised andmed, ligipääsetavad tasuta eest (tegeliku kasusaaja andmete üksikpäringu tegemisel tuleb tasuda 1 €), erandina pääsevad tegeliku kasusaaja andmetele tasuta ligi pädevad ametiasutused ja RahaPTSi kohustatud isikud. Tasuline ligipääs e-äriregistri andmetele muudab muuhulgas keerulisemaks välisriikide pädevate asutuste töö Eesti äriühingutega seotud isikute kindlakstegemisel. Välisriikide päringud, mis puudutavad Eesti ettevõtete kontrollstruktuuri ja tegelikke kasusaajaid, suurendavad muuhulgas RABi välissuhtluse-alast töökoormust.

Eesti juriidiliste isikute läbipaistvust saaks oluliselt tõsta ühelt poolt e-äriregistri andmete, sh tegelike kasusaajate andmete tasuta kättesaadavaks tegemisega ja teiselt poolt registripidaja kontrolliga esitatud andmete sisulise õigsuse üle. Lisaks peaksid RahaPTSi kohustatud isikud hoolsusmeetmete rakendamise käigus kogutud teabe ettevõtete kontrollstruktuuri ja tegelike kasusaajate kohta, mis osutab ebaõigetele registriandmetele, registripidajale teatavaks tegema. Juunis 2021 täiendas seadusandja RahaPTS §-i 20 lõikega 2⁴, mille kohaselt peab kohustab isik alates 7.03.2022 teavitama mõistliku aja jooksul äriregistri pidajat hoolsusmeetmete rakendamise käigus tuvastatud tegeliku kasusaaja andmete irdumisest äriregistri infosüsteemi kaudu esitatud tegeliku kasusaaja andmetest. Erandina tuuakse selles sättes välja juhtumid, kus kohustatud isik tuvastab majandus- või kutsetegevuse, ametitoimingu või ametiteenuse osutamise käigus rahapesu või terrorismi rahastamise või seotud kuritegude kahtlusega tegevuse või asjaolud: siis peab kohustatud isik teavitama viivitamatult RABi (RahaPTS § 49 lg 1).

1.2 Variettevõtete indikaatorid

Eesti keeles puudub käibiv otsetõlge ingliskeelsele terminile *shell company*: termin hõlmab ettevõtteid, mis eksisteerivad ainult juriidiliselt, kuid neil ei ole füüsilist tegevuskohta ega töötajaid. Selliseid ärikehasid on iseenesest võimalik kasutada õiguspärasteks eesmärkideks (nt teise ettevõtte varasid hoidvad valdusfirmad). Üksnes paberil eksisteerivaid ettevõtteid, mis tegutsevad legitiimse majandusliku eesmärgiga – **variettevõtted** siinse uuringu tähenduses – kasutavad kurjategijad näiteks arvevabrikutena, fiktiivsete konsultatsiooniarvete ja fiktiivsete laenude väljastajatena.¹⁵

FATFi 2018. aastal avaldatud tegeliku kasusaaja varjamise problemaatikat käsitlev raport loetleb järgmised variettevõtete indikaatorid¹⁶:

- ettevõttel on nominaalsed omanikud ja juhid, eriti n-õ hulgi-nominaaldirektorid ja -osanikud, kes nimeliselt esindavad korraka suurt hulka variettevõtteid;
- ettevõtte on registreeritud aadressile, kuhu on registreeritud veel suur hulk ettevõtteid (aadressid kuuluvad reeglina sellistele äriühinguteenuse pakkujatele, kes haldavad oma klientide nimel variettevõtteid);
- ettevõttel on üksnes postkastiaadress (seda kasutatakse sageli alternatiivina professionaalse äriühinguteenuse pakkuja teenustele);
- ettevõtte ei tegele reaalse äritegevusega;

- ettevõtte teeb vaid transiittehingu: raha voolab läbi ettevõtte lühikese ajavahemiku jooksul ega genereeri äritulu;
- ettevõttel puuduvad töötajad või on ainult üks töötaja;
- ettevõtte ei tasu makse ega pensionimakseid;
- ettevõttel puudub füüsiline tegevuskoht.

1.3 Juriidiliste isikute asutamine ja müük

Statistikaameti andmetest (tabel 1) nähtub, et Eestis registrisse kantud eraõiguslike juriidiliste isikute saldo on positiivne, igal aastal lisandub koguarvule paar- kuni paarkümmend tuhat ettevõtet. Füüsilisest isikust ettevõtjate, aktsiaseltside ja tulundusühistute arv on seejuures langustrendis. Juriidiliste isikute üldarvu kasv tuleb peamiselt lisanduvate osaühingute suurest arvust (viimase viie aasta lõikes on aastane kasv vahemikus 6000-19 000 osaühingut). Keskmiselt paarisaja kaupa on lisandunud ka usaldusühinguid, mille üldarvu puhul väärrib aga tähelepanud ligi 2000-line kasv 2020. aastal, võrrelduna aasta varasemaga. Registrisse kantud mittetulundusühingute arv on aastati olnud küllaltki kõikum.

Tabel 1. Registrisse kantud Eesti eraõiguslike juriidiliste isikute arv aastatel 2016–2020 aasta lõpu seisuga

Juriidilise isiku õiguslik vorm	2016	2017	2018	2019	2020
Osaühing	169 030	175 288	194 354	202 849	220 165
Füüsilisest isikust ettevõtja	31 555	30 633	30 218	29 552	28 601
Mittetulundusühing	32 066	29 999	22 026	21 779	22 574
Usaldusühing	2 929	3 052	3 089	3 469	5 431
Aktsiaselts	3 284	3 092	2 997	2 893	2 816
Tulundusühistu	1 707	1 713	1 726	1 707	1 696
Täisühing	2 447	1 363	1 367	1 364	1 439
Sihtasutus	786	790	812	812	816
Välismaa äriühingu filiaal	558	564	562	515	519
Euroopa majandushuviühing	18	19	19	19	19
Euroopa äriühing	8	7	11	12	12

Allikas: Statistikaamet

Eestis on juriidiliste isikute asutamine äriregistri digitaalsete lahenduste abil tehtud füüsiliste isikute jaoks iseenesest väga lihtsaks, kiireks ja taskukohaseks¹⁷, kuid erinevatel põhjustel jagub ettevõtete asutamise ja müügi turgu siiski ka äriühinguteenuse pakkujatele.

RahaPTS nimetab esimesena äriühinguteenuse alamteenuste seas kolmandale isikule äriühingu või muu juriidilise isiku asutamise ja osaluse võõrandamisega seotud toiminguid (RahaPTS § 8).

Eesti äriühinguteenuse pakkujate kodulehekülgedel toodud teenusetutvustustest selgub, et klientidele pakutakse nii nõustamist asutamise seotud küsimustes kui ka valmisettevõtete müüki ning abi äriühingute omanike vahetusel ja registriandmete muutmise vormistamisel. Soodsamate Eesti valmisfirmade hind algab 215 eurost, sellise hinnaga ettevõtted on

varasema tegevuseta. Kallimaks müügiartiklik on eelneva tegutsemisajalooga nn riulifirmad¹⁸. Kuna varifirmadena kasutatavatele ettevõtetele lisab näilist usaldusväärust pikaajaline tegutsemine, nimetamisväärne käive ja kanne käibemaksukohustuslaste registris, on sellised ettevõtted kordades kallimad (joonis 1).

MTÜ "Riulit" 295.-
OÜ reg.2015.a. 850.-
OÜ reg.2014.a. 950.-
OÜ reg.2013.a. 1050.-
OÜ reg.2010.a. 1200.-
OÜ reg.2005.a. 1500.-
OÜ reg.1997.a. 2900.-
OÜ KM-kohuslane reg.2006.a.
2600.-
OÜ KM-kohuslane reg.2002.a.
3600.-
OÜ Käive ca. 2 mio €, 25.000.-
Aktsiaselts 1250.-
OU Virtuaalvääringu
rahakotiteenuse ja
Virtuaalvääringu raha vastu
vahetamise teenuste
tegevuslubadega 12000.-
OÜ reg. '94.a. käive 130 000/a
KMKR

Joonis 1. Väljavõte riulifirmade hinnakirjast äriühinguteenuse pakkuja kodulehel

Jooniselt nähtub, et mitmed äriühinguteenuse osutajad pakuvad muuhulgas müügiks ka virtuaalvääringu teenuse tegevusloaga ettevõtteid, mille hind algab 12 000 eurost^{iv}. Virtuaalvääringu tegevusloaga ettevõtete hinnakujundust mõjutab ühelt poolt asjaolu, et virtuaalvääringu teenuse tegevusloa taotlemise riigilõiv on iseenesest suhteliselt kõrge, 3300 eurot, teisalt võib hinnalage mõjutada seaduses äriühinguteenuse pakkujatele sätestatud hoolsusmeetmete kohaldamise kohustuslik piirmäär juhuti tehingute korral alates 15 000-eurosest tehinguväärtusest. Siinkohal toonitab RAB, et kui äriühinguteenuse pakkuja osutab teenust ärisuhtes ehk leping eeldab korduvaid eraldiseisvaid toiminguid, tuleb hoolsusmeetmeid kohaldada juba ärisuhte loomisest alates.

Statistika näitab, et osaühing on Eesti ettevõtlusvormidest vaieldamatult eelistatuim. Väiksema aruandluskoormuse tõttu soovitakse osta osakapitali sissemaksega osaühingut. Osaühingu vormis valmisfirmad, millega äriühinguteenuse pakkujad kauplevad, ongi sageli formaalselt osakapitali sissemaksega asutatud ettevõtted (varasematel aastatel kasutati sageli ka mitterahalist sissemakset, kus osakapitaliks arvestati nt arvuti ja kontorimööbel). Osa teenusepakkujad vormistavad nõutava 2500-eurose osakapitali sularahas sissemaksena ettevõtte „kassasse“, mille riulifirma ostja teenusepakkujale tagasi kannab^v. Selline skeemitamine kajastub ka vast asutatud valmisettevõtte müügihinnas. Kui fiktiivse osakapitali sissemaksega valmisettevõtte hind algab 215 eurost, siis e-äriregistri kaudu omal

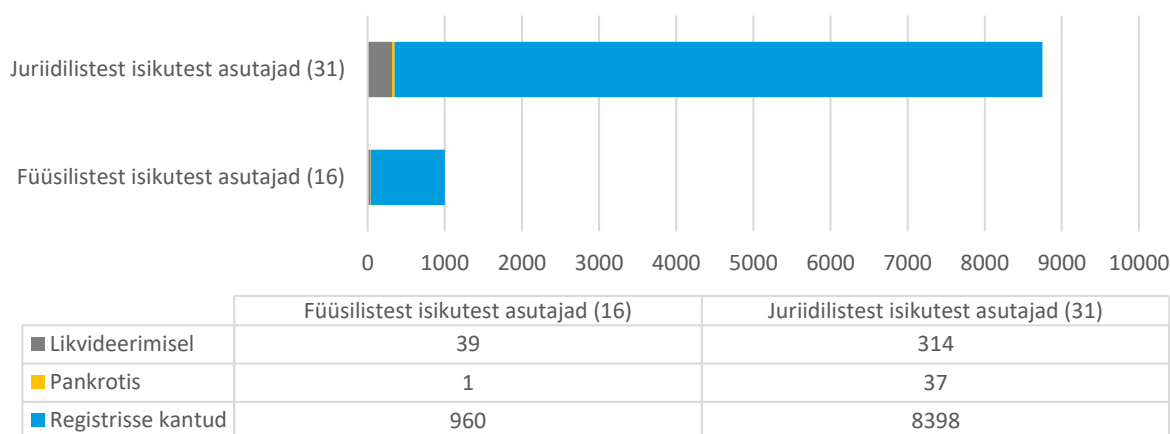
^{iv} Virtuaalvääringu teenuse tegevusloaga ettevõtetega kauplemise problemaatikat on lähemalt käsitletud uuringu ptk-s 2.4.

^v RAB on viimastel aastatel täheldanud pankade soovimatust riulifirmadele arvelduskontot avada; mõni aasta tagasi oli veel tavapärane, et ettevõtte müügi korral oli esimeseks tehinguks ettevõtte pangakontol osakapitali sissemaks summa tagasikandmine äriühinguteenuse pakkujale.

käel ettevõtet asutades peaks isik tasuma lisaks 145 € osaühingu asutamise riigilõivule ka e-stardikontole või kohtu deposiitkontole 2500 eurot osakapitali sissemaksiks.

Tabelis 1 esitatud registrisse kantud juriidiliste isikute statistika näitab, et usaldusühingute arv on suhteliselt suur ja kasvutrendis, samas kui selles õiguslikus vormis ettevõtjad tavapärasel majanduskäibes kuigivõrd silma ei torka. Võib oletada, et usaldusühingute suhteliselt suur arv äriregistris tuleneb teatud määral ka Eesti valmisettevõtete asutamisel levinud praktikast, et ettevõtte asutatakse usaldusühingu vormis^{vi} ning hiljem kujundatakse ümber osaühinguks.

2020. a detsembris oli Eesti äriregistri andmetel kokku 67 isikut, kes olid asutanud 30 või enam sellist Eesti juriidilist isikut, mis olid analüüsi läbiviimise ajal registrisse kantud. Kokku seisid nimetatud 67 potentsiaalset äriühinguteenuse pakkujat asutajana 9749 toimiva, likvideerimisel või pankrotis äriühingu ja mittetulundusühingu taga. Asutaja rollis olid neil andmetel peasjalikult juriidilised isikud (joonis 2).

Joonis 2. Äriregistrisse kantud ettevõtted juriidilisest ja füüsilisest isikust asutajate lõikes

Allikas: Äriregister seisuga 10.12.2020

Sellised numbrid jätavad mulje arvatavate äriühinguteenuse pakkujate küllaltki tagasihoidlikust rollist Eesti äriühingute asutamisel, kuid registrisse kantud ettevõtete seoste näitajad ei anna riulifirmade asutamise ja müügi temaatikast täielikku pilti. Siinse uuringu ettevalmistamisfaasis analüüsiti ajavahemikul 01.01.2015–24.04.2020 äriregistrist kustutatud Eesti juriidiliste isikute andmeid, kust ilmses, et vaadeldud perioodil kustutati registrist ligi 4300 sellist juriidilist isikut, mille asutajateks olid 24 arvatavat äriühinguteenuse pakkujat. Väärrib märkimist, et 47% nendest ettevõtetest kustutati Äriseadustiku § 60 lg 3 alusel ehk põhjusel, et ettevõtja jättis pikaajaliselt täitmata kohustuse esitada registripidajale oma majandusaasta aruanne, ning 77 ettevõtet sundlõpetati kohtumääruse alusel. RABi kogemuse kohaselt on majandusaasta aruande mitteesitamine üks tugevamaid indikaatoreid, et tegu võib olla variettevõttega, mille tõttu saab FATFi variettevõtete indikaatorite loetelule Eesti praktika põhjal lisada majandusaasta aruannete esitamatajätmise mitmel järjestikkusel aastal.

^{vi} Usaldusühingu asutamisega seonduvad riigilõivud ja notaritasud on osaühinguga võrreldes väikesed, riigilõiv usaldusühingu registrisse kandmise eest on 13 eurot.

Aastatel 2015–2020 kustutatud ettevõtete asutajate edetabeli eesotsas on 1750 kustutatud ettevõtte asutajast äriühinguteenuse pakkuja OÜ E, mille tegevuse pidi registripidaja 2011. aastal samuti ÄS § 60 lg 3 alusel lõpetama, sest ettevõtte ei esitanud majandusaasta aruandeid. Ettevõtte juhid tegutsevad äriühinguteenuse turul aktiivselt edasi, samuti ringevad riilifirmade turul siiani veel OÜ E asutatud firmad.

1.4 Postkastiteenus

RahaPTS § 8 lg 3 nimetatud äriühinguteenuse alamteenust – kliendile asu- või tegevuskoha aadressi või postisaadetiste vastuvõtmise aadressi kasutamise võimaldamine – võib tinglikult nimetada postkastiteenuseks, teatud juhtudel ka kontaktisikuteenuseks.

Eesti uuriv ajakirjandus on korduvalt osutanud probleemile, et teatud äriühinguteenuse pakkujate aadressid on koondumiskohaks sadadele või koguni tuhandetele praegustele ja endistele arvatavatele variettevõtetele. Äriühinguteenuse pakkuja aadressi kasutamine ettevõtte juriidilise aadressi või tegevuskoha aadressina koos ettevõtte-poolse soovimatusena esitada registripidajale oma majandusaasta aruandeid viitab sellele, et tegu võib olla variettevõttega. Inglise keeles kasutatakse *shell company* sünonüümina ka terminit *letter-box company*. OECD on sellised n-ö postkastiettevõtted defineerinud ettevõtetena, mille tegelik majandustegevus ei leia aset jurisdiktsioonis, kus ettevõtte on asutatud, ning mis vastavad vaid registreerimiskoha juriidilistele miinimumnõuetele¹⁹.

Kõigi detsembris 2020 äriregistrisse kantud Eesti ettevõtete juriidiliste aadresside analüüs näitab, et ligikaudu **10,5%** Eesti äri- ja mittetulundusühingutest (26 349 juriidilist isikut) on registreeritud **96** aadressile (need 96 on juriidiliseks aadressiks 100 või enamale ettevõttele). Tabelis 2 on esitatud kümme kõige levinumat äriregistrisse kantud Eesti ettevõtete asukoha-aadressi, lisatud on ka andmed vastavale aadressile registreeritud ettevõtte oleku (tegutsev, likvideerimisel või pankrotis) kohta.

Tabel 2. Eesti ettevõtete juriidiliste aadresside esikümme

	Likvideerimisel ettevõtte	Pankrotis ettevõtte	Tegutsev ettevõtte	Kokku
Sepapaja tn 6, Tallinn	175		3491	3666
Narva mnt 5, Tallinn	53	4	1204	1261
Männimäe, Pudisoo küla, Kuusalu vald	6		1170	1170
Rännaku pst 12, Tallinn	9		706	715
Rävala pst 8-241c, Tallinn	4	10	602	616
Sakala tn 7-2, Tallinn	21		579	600
Lossi tn 3, Kuressaare			599	599
Tornimäe tn 5, Tallinn	16	3	534	553
Laki tn 30, Tallinn	6		547	553
Väike-Paala tn 2, Tallinn	1	1	546	548

Allikas: Äriregister seisuga 10.12.2020.

Aastatel 2008–2017 võimaldas äriseadustik Eesti äriühingul esitada äriregistri pidajale andmed [menetlusdokumentide kättesaamiseks pädeva isiku](#) ja tema Eesti aadressi kohta,

kuhu sai kätte toimetada ettevõtja menetlusdokumente. Alates 2018. aastast näeb äriseadustik ette [kontaktisiku](#) instituudi: ÄS § 63 sätestab, et äriregistrisse kantakse andmed ettevõtte kontaktisiku kohta, kellele toimetatud ettevõtja menetlusdokumendid ja ettevõtjale suunatud tahteavaldused loetakse kätte toimetatuks. 2020. a juulis jõustus seadusemuudatus²⁰, millega ÄS § 63¹ lg 2 alusel muudeti kontaktisiku määramine kohustuslikuks juhul, kui äriühingu juhatuse asub välisriigis. Seejuures lubab seadus välisriigis paikneva juhatuse korral määrata ettevõtja kontaktisikuks üksnes notari, advokaadi, advokaadibüroo, vandeaudiitori, audiitorettevõtja, mitteresidendi maksuesindaja või äriühinguteenuse pakkuja. Kontaktisiku aadress loetakse sama sätte alusel äriühingu aadressiks^{vii}.

Eesti e-residentidega seotud ettevõtete andmete^{viii} analüüs näitas, et postkastiteenuse pakkujate seas kerkivad klientide rohkusega esile just kontaktisikuteenuse pakkujad. Tabelis 2 nimetatud aadresside esikolmik kattub e-residentidega seotud Eesti juriidiliste isikute kasutatavate registriaadresside esikolmikuga.

1.5 Professionaalse ühingujuhi teenus

RahaPTS § 8 lg 2 mõistes on äriühinguteenuse alamteenuseks professionaalse ühingujuhi teenus ehk äriühinguteenuse pakkuja tegutsemise juhataja positsioonil äriühingus või muus juriidilises isikus, samuti teise isiku juhataja positsioonile asumise korraldamine.

Siinses uuringus võeti professionaalsete ühingujuhtide teema analüüsimisel lisaks juhatuse liikmetele (sh juhatuse liikmest likvideerija) ja filiaali juhatajatele arvesse ka äriregistri infot ettevõtteid esindanud või esindavate prokuristide kohta. Äriseadustiku § 16 lg 1 kohaselt on prokurist ettevõtja esindaja, kellel on vastava volituse (prokuura) alusel õiguse esindada ettevõtjat kõikide majandustegevusega seotud tehingute tegemisel. Vastavalt ÄR § 21 lg 1 tehakse äriregistrisse kanne prokuristi määramise kohta.

Ilmeka lühitutvustuse professionaalse ühingujuhi teenuse kohta leiab rahvusvahelise konsultatsioonibüroo J Raphael Corporate Consulting Limited teenuste tutvustusest²¹. Professionaalne ühingujuht (*Professional Director*) on ettevõtte-väline kolmas osapool, kes nimetatakse juhatusse. Mõnes madala maksumääraga jurisdiktsioonis (nt Singapur) on nõutud, et seal registreeritud ettevõttel oleks vähemalt üks juhatuse liige resident (sellist teenust võiks nimetada [residendist ühingujuhi teenuseks](#)), põhiliselt aga kasutatakse professionaalse ühingujuhi teenust tegelike ühingujuhtide [anonüümsuse tagamiseks](#), seda jurisdiktsioonides (nagu näiteks Eesti), kus on nõutud juhatuse liikmete ja/või osanike andmete avaldamine äriregistris.

Ettevõtte juhtstruktuuri läbipaistmatuse eesmärgil kasutatavat ühingujuhi teenust võiks nimetada [nominaldirektori teenuseks](#), tegemist on nn tankistiga, kelle taha varjuvad tegelikud juhid ja kasusaajad. J Raphael Corporate Consulting Limited teenusetutvustuses

^{vii} Äriregistrisse kantakse vastavalt ÄS § 64 lg 2¹ p 9¹ nõuetele kontaktisiku nimi või ärinimi, isiku- või registrikood ning ettevõtjale suunatud tahteavalduste ja ettevõtja menetlusdokumentide kättetoimetamise Eesti aadress, samuti kontaktisiku elektronposti aadress.

^{viii} Aluseks olid äriregistri andmed ja PPA hallatava andmekogu UUSIS andmed e-residentide kohta seisuga 21.09.2020.

on delikaatselt välja toodud, et ka jurisdiktsioonides, kus ettevõtte juhtkonna kohta andmeid ei avalikustata, on „privaatsuse ja konfidentsiaalsuse põhjustel“ asjakohane kasutada professionaalset ühingujuhti, sest äritegevuse käigus peab juhatuse liige allkirjastama lepinguid ja erinevaid juriidilisi dokumente; kui dokumente allkirjastab nominaaldirektor, tagab see tegelikele ühingujuhtidele täieliku anonüümsuse. Professionaalse ühingujuhi kasutamise kaasnivate riskide maandamiseks pakub ettevõtte J Raphael Corporate Consulting Limited volikirja vormistamist, millega ettevõtte tegelik kasusaaja säilitab täieliku kontrolli ettevõtte üle: vaid tegelikel juhtidel on voli juhtida ettevõtet ja suunata selle äritegevust ning avada ja käsutada ettevõtte pangakontosid. Pakutav teenusepakett näeb ette ka selle, et nominaaldirektor allkirjastab dateerimata tagasiastumisavalduse, mille ettevõtte tegelikud juhid saavad realiseerida neile sobival ajal.

2020. a detsembris oli äriregistri andmetel Eesti ettevõtetega seotud 13 sellist füüsilist isikut, kes olid 50 või enama äriregistris oleva Eesti juriidilise isiku juhatajad või juhatuse liikmed likvideerijad. Kokku tegutsesid need 13 füüsilist isikut 1701 toimiva, likvideerimisel või pankrotis äriühingu ja mittetulundusühingu nominaalsete juhtidena. Nende juhitud ettevõtetest üheksa oli likvideerimisel ja 16 pankrotis. 89%-l sellistest professionaalsete ühingujuhtidega ettevõtetest oli äriregistri andmetel vaid üks juhatuse liige; nendel juhtudel, kui ettevõttel oli mitu juhatuse liiget, oli reeglina tegemist partneritena tegutsevate äriühinguteenuse pakkujatega. Sellest saab järeldada, et Eesti äriühingutes kasutatakse professionaale sagedamini just nominaaldirektoritena, mitte välisriigis resideeruv juht ei otsi juurde Eesti residendist juhatuse liiget. Arvatavate nominaaldirektorite seas oli 2020. a detsembris ka kaks e-residenti.

Võimalike nominaaldirektoritega Eesti juriidiliste isikute andmeid analüüsid vaadeldi äri- ja mittetulundusühinguid, mille juhataja juhtis vähemalt 30 registrisse kantud ettevõtet. Kokku oli selliseid ettevõtteid 2760, nendest ligi 82% osäühingud, 13% usaldusühingud, ligi 5% mittetulundusühingud, lisaks 19 aktsiaseltsi. Äriregistri andmete kohaselt ei olnud sellistel ettevõtetel mingeid seoseid mitteresidentidega (v.a ülal nimetatud kaks e-residentist teenusepakkujat). Võimalik, et osadel juhtumitel on äriühinguteenuse pakkuja suutnud mitteresidentist tegeliku juhi, osaniku või kasusaaja täiesti nähtamatuks muuta. Tõenäoliselt on aga suurema osa nominaaldirektoritega ettevõtete puhul, mis on registrisse kantud, tegemist „riiulis“ ettevõtetega, mis ootavad ümbervormistamist kliendile: 63% vaadeldud ettevõtetest olid sellised, millel käive puudus või jäi alla 100 euro.

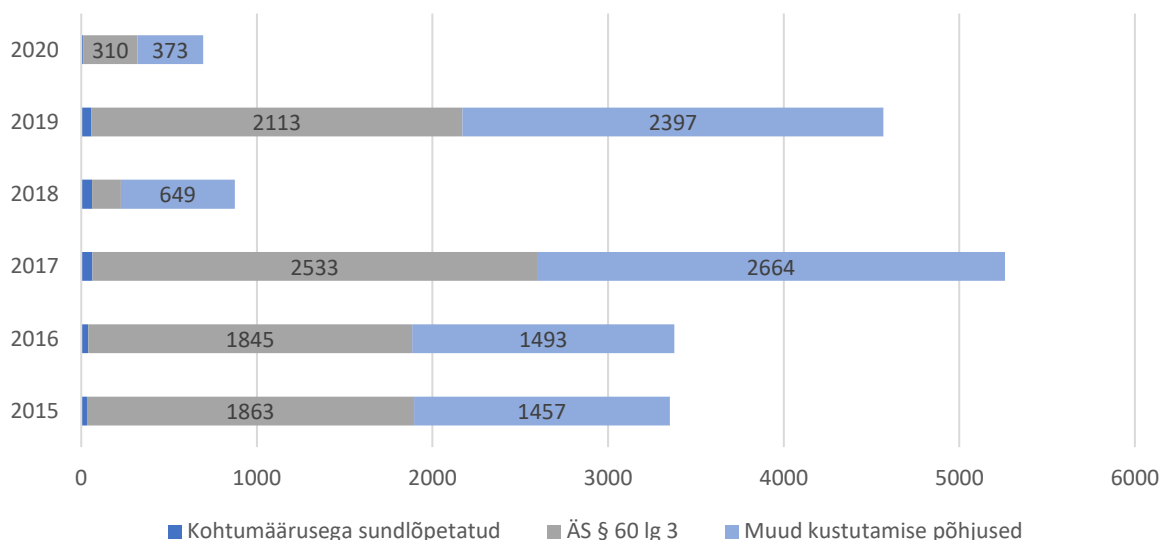
Eesti uuriv ajakirjandus on välja toonud, et nominaaldirektoritest „tankiste“ kasutatakse sageli maksejõuetuks muutuvast ettevõttest vabanemiseks. Seda väidet toetavad siinse andmeanalüüsi tulemused: ajavahemikul 01.01.2015–24.04.2020 äriregistrist kustutatud Eesti juriidiliste isikute juures tegutses 78 füüsilisest isikust potentsiaalset nominaaldirektorit või professionaalset ühingujuhti, kes oli olnud vähemalt 50 sel perioodil kustutatud ettevõtte juhatuses. Kokku olid nad vaadeldavatel andmetel seotud 10 998 kustutatud ettevõttega, millest 5 654 kustutas registripidaja AS § 60 lg 3 alusel ehk majandusaasta aruannete mitteesitamise tõttu ning 148 sundlõpetati kohtumääruse alusel. Kustutatud ettevõtete eesotsas olnud isikute esitosin (tabel 3) kattub vaid osaliselt registrisse kantud ettevõtete juhataja rollis enim esinevate isikute nimekirjaga.

Tabel 3. 01.01.2015–24.04.2020 äriregistrist kustutatud ettevõtete juhtide esitoin

Nominaaldirektor	Ettevõtte kohtumäärusega sundlõpetatud	Kustutatud majandusaasta aruande mitteesitamise tõttu	Muud kustutatud ettevõtted	Kokku
HR	31	1149	924	2104
PS	26	949	770	1745
LM	4	399	334	737
AV	7	269	262	538
OM	5	297	223	525
IA	6	255	222	483
KN	8	236	236	480
RK	8	165	292	465
KO	1	200	139	340
AK	4	117	196	317
RP	1	186	129	316
EM	1	155	144	300

Allikas: Äriregistri andmed seisuga 24.04.2020

Nominaaldirektoritega ettevõtete kustutamise viimase kuue aasta andmeid (joonis 3) vaadates on näha, et 2017. ja 2019. aastal on märksa rohkem selliseid ettevõtteid kustutatud kui 2015., 2016. ja iseäranis 2018. aastal. Registripidaja on majandusaasta aruandeid mitteesitavate ettevõtete seas suuremaid puhastusi teinud 2017. ja 2019. aastal, 2018. aastal aga väga tagasihoidlikult. 2020. a kohta on uuringus kasutatud andmed vaid aprillini ega anna kahjuks ülevaadet, kas trend vari- või riulifirmade kustutamiseks äriregistrist on jätkunud.

Joonis 3. Professionaalsete ühingujuhtide asutatud ettevõtete kustutamine äriregistrist

* ÄS § 60 lg 3 alusel tähendab ettevõtte kustutamist registripidaja poolt majandusaasta aruande mitteesitamise tõttu.

Allikas: Äriregister seisuga 24.04.2020

RAB on 2018. a avalikkusele selgitanud, et Eesti äriseadustikus toodud regulatsiooni mõtte kohaselt ei saa Eesti äriühingu juhatuse liige olla üksnes nominaalne²². ÄS § 180 sätestab, et osaühingu juhatus esindab ja juhib osaühingut ning täidab erinevaid aruandlus- ning töökorralduslike kohustusi. Selle sätte eesmärgiga vastuolus on olla juhatuse nominaalseks liikmeks, omamata ettevõtte tegevustest ja kohustustest tegelikku ülevaadet ning mõjutusvõimalusi. Nominaaldirektori teenuse kasutamine raskendab kohustatud isikutel ka hoolsusmeetmete rakendamist juriidiliste isikute suhtes. RahaPTS paneb kohustatud isikutele ülesande hoolsusmeetmete kohaldamise käigus tuvastada juriidilise isiku tegelik kasusaaja ning saada aru tehingus osaleva isiku omandi- ja kontrollstruktuurist. RAB järeldeb, et nominaaldirektori teenuse pakkumine on vastuolus nii äriseadustiku kui ka RahaPTS nõuetega ega võimalda efektiivselt maandada rahapesu ja terrorismi rahastamise riske.

1.6 Nominaalse osaniku ja fiktiivse tegeliku kasusaaja teenused

RahaPTS loetleb äriühinguteenuse alamteenustena tehingute tegemise osakutega ja mittebörsiettevõtte aktsionäri esindamise, mida siin vaadeldakse tinglikult kui nominaalse osaniku teenust. Sellise teenuse vastu tunnevad reeglina huvi isikud, kes ei taha avaldada oma positsiooni ettevõtte omandi- või kontrollstruktuuris.

Professionaalse ühingujuhi teenuse sisu avamiseks kasutatud J Raphael Corporate Consulting Limited veebileht²³ annab ka kompaktse sissevaate nn professionaalse osaniku teenuse köögipoolele. Äriühinguteenuse pakkuja leiab kolmanda isiku, kelle nimele formaalselt registreeritakse anonüümsust otsiva ettevõtte osakud, kuid kes ei saa osakute omanikuks. Professionaalseks osanikuks võib olla teenusepakkuja poolt just selleks otstarbeks asutatud juriidiline isik näiteks mõnes *offshore*-jurisdiktsioonis. Professionaali määramisel osanikuks sõlmitakse professionaalse osaniku leping, kus on nimetatud ettevõtte tegelikud kasusaajad omanikud, kelle jaoks professionaalne osanik hoiab osakuid usaldushalduses. Leping tagab, et ettevõtte tegelik kasusaaja on teada ainult äriühinguteenusepakkujale, mitte aga avaldatud äriregistris. Teenusepakkuja annab kliendile üle ka enda esindaja allkirjastatud, kuid dateerimata osakute üleandmise (võõrandamise) tahteavalduse, mida klient saab talle sobival ajal kasutada.

Nõudluse nominaalse osaniku teenuse järele tingib ettevõtjate soov varjata tegelikku kasusaajat. Selle nõudluse taustaks on FATFi rahvusvaheline standard, mille üha jõulisem kehtestamine sunnib kohustatud isikuid pöörama tähelepanu oma äriklientide kontrollstruktuuride läbipaistvusele. Veel möödunud kümnendi keskel aktsepteeris osa Eesti krediidasutusi probleemideta mitteresidentidest ärikliente, kelle esindajad esitasid tegelike kasusaajate tuvastamise protsessis nominaalse osaniku lepinguid (*nominee shareholder agreement*), usaldushalduse lepinguid (*trust declaration*) või samaväärseid dokumente, tõendamaks tegeliku kasusaaja positsiooni juriidilise isiku kontrollstruktuuris. RABile esitatavatest teadetest on ilmne, et pangad on viimastel aastatel teinud olulisi pingutusi selliste ettevõtetega kliendisuhete lõpetamiseks.

Tegeliku kasusaajana määratleb RahaPTS § 9 lg 1 füüsilise isiku, kellel on omandi või muul viisil kontrollimise kaudu lõplik valitsev mõju füüsilise või juriidilise isiku üle või kelle huvides,

kasuks või nimel tehing või toiming tehakse. Tegelik kasusaaja tuvastamine ja teabe kontrollimine (RahaPTS § 20 lg 1 p 2) on üks olulisemaid kohustatud isikute rakendatavaid hoolsusmeetmeid, mis peab võimaldama kohustatud isikul saada aru kliendi või juhuti tehtavas tehingus osaleva isiku omandi- ja kontrollstruktuurist. Kohustuse rikkujast ähvardab väärteokaristus: füüsilist isikut rahatrahv või arest, juriidilist isikut rahatrahv kuni 400 000 eurot (RahaPTS § 85). RahaPTS suunab kohustatud isikuid vältima ärisuhteid ettevõtetega, mille tegelik omanik soovib jääda varjatuks; eesmärgiks on läbipaistmatute ettevõtete äritegevuse sisuline halvamine, et minimeerida nende tekitatavat kahju ühiskonnale²⁴.

Uuringu käigus analüüsitud andmed füüsilisest isikust äriühinguteenuse pakkujate ja nende klientide kohta osutasid sellele, et terve rida faktilise teenusepakkumisega tegelevaid füüsilisi isikuid esinevad väga sageli äriregistri juures peetavas nn tegelike kasusaajate registris. Selleks, et selgitada välja võimalikku valeandmete esitamist registripidajale, analüüsiti registrijärgsete tegelike kasusaajate andmeid kõigi ettevõtete kohta, mis olid või olid olnud seotud juriidilisest ja füüsilisest isikust äriühinguteenuse pakkujatega^{ix}. Selgus, et 3881 sellise ettevõtte tegelikuks kasusaajaks oli registris märgitud juriidilisest isikust äriühinguteenuse pakkujate juhatuse liikmed või osanikud: kokku 296 isikut, nende seas 96 füüsilist isikut, kes siinses uuringus kasutatud metoodika alusel on määratletud füüsilisest isikust äriühinguteenuse pakkujana. Nimetatud 3881 ettevõtte seas domineerivad osahingud ja usaldusühingud; ettevõtete jagunemine juriidilise vormi ja staatuse järgi kajastub tabelis 4.

Tabel 4. Äriühinguteenuse pakkujast tegeliku kasusaajaga ettevõtete juriidiline vorm ja staatus

Juriidilise isiku vorm	Likvideerimisel	Pankrotis	Registrisse kantud
Osaühing	47	4	2366
Usaldusühing	1		1262
Mittetulundusühing			176
Aktsiaselts			12
Sihtasutus			6
Täisühing			4
Tulundusühistu			2
Euroopa majandushuviühing			1
Kokku	48	4	3829

Allikas: Äriregister (seisuga 10.12.2020)

18 füüsilist isikut, kellel siinses uuringus kasutatud metoodika alusel ilmnemid faktilise teenusepakkuja tunnused (vt ptk 2.2.), ja 8 muud äriühinguteenuse pakkujatega juhatuse liikme, prokuristi või osaniku rollis seotud füüsilist isikut esinevad tegelike kasusaajate registris 30 või enama teenusekliendi tegeliku kasusaajana. Kuus äriühinguteenuse pakkujat või teenusepakkumisega seotud füüsilist isikut on registrisse kantud enam kui saja ettevõtte tegeliku kasusaajana. Esikohal paikneb 321 Eesti äriühingu väidetav tegelik kasusaaja HR, kelle tegevusprofiil (teistes siinses analüüsiga hõlmatud rollides on või on olnud tal 9465 seost Eesti juriidiliste isikutega) toetab kahtlust, et isik tegutseb muuhulgas ka nominaalse tegeliku

^{ix} Ettevõtete seoste arvestamise ja faktilise äriühinguteenuse pakkumise tunnustega isikute valimi moodustamise metoodikat on lähemalt tutvustatud ptk-s 2.2.

kasusaajana. 116 ettevõtte tegeliku kasusaajana tõuseb analüüsitud andmete põhjal esile kahe osaühingu kaudu konsultatsiooniteenuseid pakkuv KO, kellel on kokku 4316 seost Eesti juriidiliste isikutega. 70 ettevõtte tegeliku kasusaajana kajastub registriandmetes MK, kes tegeleb nii äriühingu- ja konsultatsiooniteenuste pakkumisega kui ka pankrotihaldurina. MK-I on kokku 448 seost ettevõtetega. Siinse analüüsi andmetel seoste pingereas 10 865 seosega silma torkav füüsilisest isikust äriühinguteenuse pakkuja PS on äriregistrisse kantud 67 ettevõtte tegeliku kasusaajana.

Suurem osa ettevõttest, mille tegeliku kasusaajana on registrisse kantud faktilise äriühinguteenuse pakkuja tunnustega isikud, on hiljuti loodud ning tõenäoliselt on tegu ostjat ootavate valmisfirmadega. Siiski nähtub tegelike kasusaajate esikümne ja nendega seotud ettevõtete äriregistri-järgsetest käibeandmetest (tabel 5), et mõned isikud on tegeliku kasusaajana nimetatud ka arvestatava hulga tegutsemistunnustega ettevõtete juures.

Tabel 5. Tegelike kasusaajate esikümne seotud ettevõtete, kus isik on tegelik kasusaaja, arvu alusel

Registrijärgne tegelik kasusaaja	Kõik ettevõtted	Ettevõtete deklareeritud käibe kogusumma	...käibega ettevõtted	...hiljuti asutatud ettevõtted*	...minimaalse käibega (0-100 €)
1. HR	321	19 658 658 €	6%	69%	26%
2. AM	309	6 293 €	1%	54%	45%
3. ER	229	30 588 €	1%	99%	0%
4. KO	116	406 449 €	5%	95%	0%
5. TS	92	7 184 182 €	11%	89%	0%
6. MO	71	67 222 €	4%	96%	0%
7. MK1	70	2 144 293 €	100%	0%	0%
8. EM	68	309 197 €	13%	87%	0%
9. PS	67	608 858 €	19%	81%	0%
10. MK2	66	6 019 096 €	11%	89%	0%

* Hiljuti asutatud ettevõtetena on arvestatud sellised, kes ei ole veel majandusaasta aruannet esitanud.

Allikas: Äriregister (seisuga 10.12.2020)

Need leiud osutavad, et mõnede äriühinguteenuse pakkujate teenusepaketti võib kuuluda ka fiktiivse tegeliku kasusaaja andmete esitamine registripidajale. Sellise teenuse osutamisega rikub teenusepakkuja kohustatud isikule pandud tegeliku kasusaaja tuvastamise kohustust, mis kvalifitseerib RahaPS § 85 sätestatud väärteona. Ettevõtja, kes kasutab fiktiivse tegeliku kasusaaja teenust, paneb omakorda toime RahaPTS §-s 95 sätestatud väärteo, mis seisneb teadvalt valeandmete esitamises oma tegeliku kasusaaja kohta. Fiktiivse tegeliku kasusaaja teenuse klienti saab karistada kuni 32 000-eurose rahatrahviga, kohustatud isikust teenusepakkujale on RahaPTS-s sätestatud väärtegu sid menetleval RABil võimalik määrata aga kuni 400 000 euro suurune rahatrahv.

1.7 Usaldushaldus

Eesti õigus ei tunnusta usaldushalduse instituuti, kuid samas on see määratletud äriühinguteenuse alamteenusena: usaldushaldurina või seltsingu, ühisuse või muu juriidilise isiku staatust mitteomava isikute ühenduse esindajana tegutsemine või teise isiku määramine sellele positsioonile (RahaPTS § 8 lg 4).

Juulis 2020 jõustunud RahaPTSi muudatusega²⁵ asendati alates 2008. aastast rahapesu tõkestamise regulatsioonis kasutusel olnud usaldusfondi mõiste usaldushalduse mõistega, sest segadust hakkas tekitama asjaolu, et investeerimisfondide seaduses defineeriti usaldusfond kui usaldusühingu vormis loodud investeerimisfond. Viimane on juriidiline isik, seevastu eeskätt *common law* riikides kasutatav usaldushalduse (inglise keeles *trust*) instituut seda ei ole. RahaPTSi muudatusega ei soovitud juurutada usaldushalduse instituuti siinses õigusruumis. Selle pärast defineeriti RahaPTS §-s 7¹ usaldushaldus kui seda tunnustava riigi õiguse alusel loodud või tekkinud õigussuhe, mille kohaselt usaldushaldur (*trustee*) valitseb usaldushalduse looja (*settlor* või *trustor*) poolt eraldatud varakogumit oma nimel, kuid soodustatud isikute (*beneficiaries*) huvides või muu kindlaksmääratud eesmärgi kohaselt, kusjuures usaldushaldusesse antud vara ei loeta osaks usaldushalduri varast ega rahuldata selle arvel võlausaldajate nõudeid usaldushalduri vastu.²⁶

Euroopa Liidu V rahapesu tõkestamise direktiivi artikkel 31 kohustab liikmesriike avaldama, kas nende õiguses reguleeritud õiguslike üksuste struktuur või ülesanded sarnanevad usaldushalduse struktuuri või ülesannetega. Eesti on Euroopa Komisjonile teatanud, et meie õiguses sellised õiguslikud üksused puuduvad.²⁷ Siinse uuringu fookusest jäi usaldushalduse teenus suuresti välja, sest analüüs tugines peamiselt Eesti äriregistri ja teiste riiklike registrite andmetele, kus selline õigussuhe kajastamist ei leia. Samas on teadmata, kas või millisel määral osutavad Eesti äriühinguteenuse pakkujad oma klientidele usaldushalduse teenust mõne usaldushaldust tunnustava riigi õiguse alusel. RABile saadetud teadetest ei ilmnenu, et Eesti äriühinguteenuse pakkujad tegutsevad ka usaldushalduri rollis.

2 ÄRIÜHINGUTEENUSE PAKKIJAD EESTIS

2.1 Tegevusloaga teenusepakkujad

Äriühinguteenuse pakkujatel on Eestis tegevusloakohustus alates 2014. a keskpaigast: ajavahemikus 28.01.2008–01.07.2014 sätestas nn vana rahapesu ja terrorismi tõkestamise seaduse (edaspidi *vana RahaPTS*) § 52 lg 1 p 2 äriühinguteenuse pakkujatele üksnes [registreerimiskohustuse](#) MTRis. 01.07.2014 jõustus nn vana RahaPTS-i muudatus²⁸, millega RAB sai endale ülesandeks tegevusloataotluste lahendamise.

RahaPTS § 72 kohaselt väljastatakse ettevõttele tegevusluba, kui:

- ettevõttel, selle juhtorgani liikmel, prokuristil, tegelikul kasusaajal ja omanikul on [korrektne ärialane maine](#) ning puudub kehtiv karistus riigivõimuvastase või rahapesualase süüteo või muu tahtlikult toimepandud kuriteo eest;
- ettevõtja poolt RahaPTS § 17 alusel määratud [kontaktisik](#) RABiga suhtlemiseks vastab RahaPTS-s sätestatud nõuetele.

2021. a alusest hakkasid kehtima täiendavad nõuded kohustatud isiku määratud RAB-i kontaktisikule: lisaks sellele, et isikul peab olema ülesannete täitmiseks vajalik ettevalmistus, kogemused, isikuomadused ja laitmatu maine, näeb uuendatud säte ette, et kontaktisikuks võib määrata üksnes isiku, kes töötab alaliselt Eestis. Isiku määramine vajab RAB-i kooskõlastust; kui RAB jõuab kontrolli tulemusel järeldusele, et isiku maine ei ole laitmatu, saab kohustatud isik kontaktisiku töölepingu usalduse kaotuse tõttu erakorraliselt üles öelda.

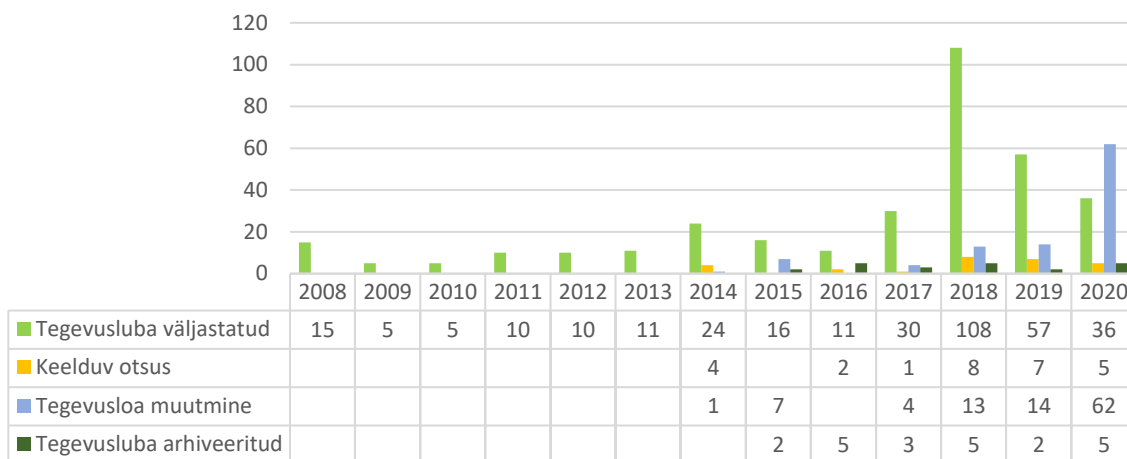
Tegevusloata äriühinguteenuse pakkujana tegutsemise korral ootab isikut ees väärtteovastutus karistusseadustiku § 372 alusel.

Majandustegevuse registri andmed näitavad, et seisuga 11.01.2021 oli Eestis kokku 315 kehtiva äriühinguteenuse pakkuja tegevusloaga ettevõtjat, sh ühele ettevõttele on ekslikult väljastatud kaks äriühinguteenuse tegevusluba. Äriregistri ja MTR-i andmete kõrvutamise tõi välja, et neli äriühinguteenuse tegevusloa omanikuna MTR-i kantud ettevõtet on äriregistrist kustutatud. Nimetatud korrektuurikohti arvesse võttes saame lugeda, et Eestis oli 2020. aasta lõpu seisuga **311** äriühinguteenuse pakkuja tegevusloaga ettevõtet.

MTR-i äriühinguteenust puudutavate andmete analüüs näitab, et alates 2008. aastast on kokku 471 erinevat ettevõtet sisestanud MTR-i taotlusi äriühinguteenuse osutamise registreeringu (2008–2013) või tegevusloa (alates 2014) saamiseks või muutmiseks, registriandmete parandamiseks või majandustegevusest loobumisest teatamiseks. Perioodil 2008–2013 registreeris 56 ettevõtjat end MTR-is äriühinguteenuse pakkujana. Alates 2014. aastast, mil vastavatele teenusepakkujatele kehtestati registreerimiskohustuse asemel tegevusloakohustus, on nad MTR-is loetud tegevusloaga teenusepakkujateks. Nendest 46 on praeguseni kantud registrisse tegevusloaga teenusepakkujatena, kümne ettevõtja tegevusload on aga tunnistatud kehtetuks.

Perioodil 2014–2020 on RAB väljastanud tegevuslube kokku 281 ettevõttele, nendest 12 oli 2020. a alguseks kehtivuse kaotanud. Alates tegevuslubadega seotud menetluspädevuse

saamisest 2014. aastal on RAB keeldunud tegevusloa väljastamisest kokku 27 ettevõttele (lähemalt ptk-s 2.5). Äriühinguteenuse registreeringute ja tegevuslubade väljastamise, väljastamisest keeldumise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise ajaline dünaamika aastatel 2008-2020 on kujutatud joonisel 4.

Joonis 4. Äriühinguteenuse registreeringud ja tegevusload 2008.-2020. a

Allikas: MTR andmed seisuga 11.01.2021

Siinses uuringus kasutati teadaolevate ja arvatavate äriühinguteenuse pakkujate tegevusest ülevaate loomiseks äriregistri andmeid seisuga 19.11.2020. Vastava andmepäringu sisendiks tegevusloaga teenusepakkujate osas olid MTRi andmed seisuga 10.11.2020 (304 tegevusluba omanud või omavat tegutsevat ettevõtet). Tegevusloaga äriühinguteenuse pakkujatest ülevaate saamiseks kaasati analüüsi ka andmed ettevõtjate kohta, kelle tegevusluba oli 10.11.2020 seisuga kehtetuks tunnistatud või kes olid tegevusloast ajutiselt loobunud.

Äriregistri tegevusalaandmete analüüs näitab, et tegevusloaga äriühinguteenuse pakkujad deklareerivad enda tegevusaladena peamiselt erinevaid konsultatsiooniteenuseid, tegevusaladest levinuimad on raamatupidamine ja maksualane nõustamine, äri- ja juhtimisalane nõustamine, õigusnõustajate ja õigusbüroode tegevus ning muud juriidilised toimingud. Põhi- ja kõrvaltegevusalade spekter on siiski üsna lai ja hõlmab üsna sageli ka finantsteenuseid (tabel 6). Tabelis 6 kajastub äriregistri tegevusalaandmete puudulikkus: neljal ettevõttel ei olnud tegevusalaandmed registris märgitud.

Tabel 6. Tegevusloaga äriühinguteenuse pakkujate majandustegevusalad

Tegevusala	Kõrvaltegevusala	Põhitegevusala	Kokku
Raamatupidamine, maksualane nõustamine	26	93	119
Ärinõustamine jm juhtimisalane nõustamine	22	51	73
Õigusnõustajate ja õigusbüroode tegevus	6	40	46
Muud juriidilised toimingud	10	28	38
Mujal liigitamata äritegevust abistavad tegevused	6	14	20
Enda või renditud kinnisvara üürileandmine ja käitus	14	5	19
Mujal liigitamata finantsteenuste osutamine		16	16
Arvepidamine, raamatupidamine ja auditeerimine; maksualane nõustamine		7	7

Investeeringimine võlakirjadesse, väärtpaberitesse jms finantsvahenditesse	1	5	6
Büroohaldus, kombineeritud sekretäriteenus	4	1	5
Mujal liigitamata finantsteenuste abitegevusalad	1	4	5
Fondide valitsemine		5	5
Muud infotehnoloogia- ja arvutialased tegevused	2	2	4
Finantsnõustamine	2	2	4
Programmeerimine	2	2	4
Mujal liigitamata kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	3	1	4
Muud tegevusalad (51)	43	24	67
Kokku	142	300	442

Allikas: Äriregister seisuga 19.11.2020

2.2 Faktilise teenusepakkumise tunnustega isikud

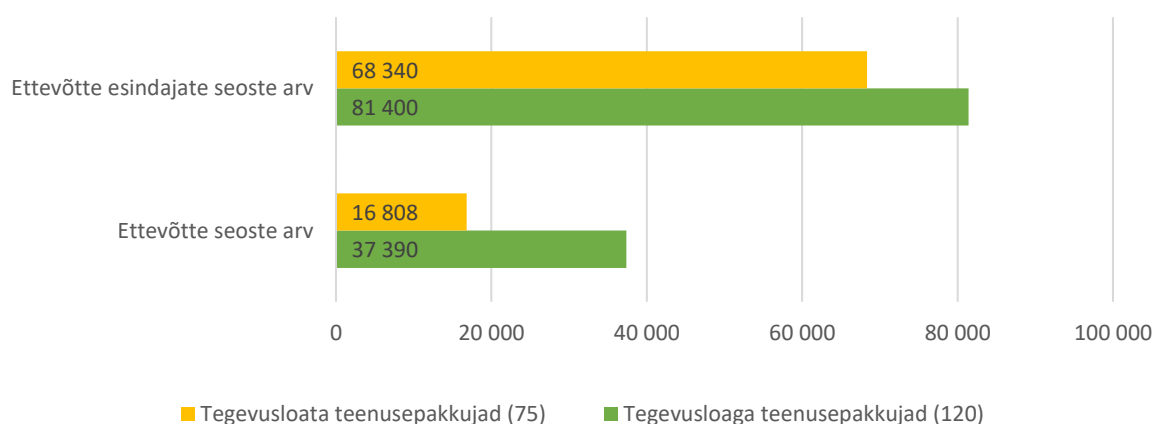
RahaPTS §-st 8 tulenevalt hõlmab äriühinguteenuse mõiste kõiki juriidilisi ja füüsilisi isikud, kes oma majandus- või kutsetegevuses osutavad kolmandale isikule vähemalt ühte äriühinguteenuse alamteenustena loetletud teenustest. Äriühinguteenuse määratlus ei ole oluliselt muutunud alates vastava sektori esindajate lisandumisest RahaPTS kohustatud subjektide sekka 28.01.2008 kehtestatud ja 27.11.2017 kehtetuks tunnistatud nn vanas RahaPTSis²⁹, toonase nimetusega küll usaldusfondide ja äriühingute teenuse pakkujad (vana RahaPTS § 3 lg 1 p 9). Samuti oli juba vanas RahaPTS-s ette nähtud seaduse nõuete kohaldamine notari, advokaadi, kohtutäituri, pankrotihalduri, ajutise pankrotihalduri ja muu õigusteenuse osutaja suhtes, kui nad tegutsevad finants- või kinnisvaratehingus kliendi nimel, juhendavad tehingu kavandamist või elluviimist või teevad ametitoiminguid või osutavad ametiteenuseid, mis on seotud äriühingu asutamiseks, tegevuseks või juhtimiseks vajalike vahendite hankimisega.

Lähtudes RahaPTS § 8 loetletud äriühinguteenuse alamteenuste sisust (juriidiliste isikute asutamine; tegutsemine teise isiku esindajana äriühingu juhatuses; tehingute tegemine osakutega; mittebörsiettevõtte aktsionäri esindamine; kontaktisikuteenus), on uuringus **faktiliste teenusepakkujatena** tinglikult määratletud sellised praegu turul tegutsevad juriidilised ja füüsilised isikud, kellel äriregistri andmetel on või on olnud vähemalt 50 seost Eesti juriidiliste isikutega asutaja, kontaktisiku, menetluskirjete kättesaamiseks pädev isiku, osaniku, täisosaniku, usaldusosaniku, esindama volitatud usaldusosaniku, juhatuse liikme, filiaali juhi või prokuristi rollis. Nimetatud rollides seoste arvu lävendi määratlemisele eelnes kõigi äriregistris kajastatud seoste analüüs; teatud rollid jäeti kvantifitseeriva lähenemise puhul arvestusest välja, sest need ei iseloomustanud otseselt äriühinguteenuse alamteenuseid (nt likvideerija ja pankrotihalduri rollid, mida on siiski analüüsitud nn kompleksteenuste käsitlemisel).

Andmeanalüüsi käigus ilmnas, et äriühinguteenuse faktilise pakkumise tuvastamisel on oluline arvesse võtta mitte ainult juriidiliste isikute, aga ka füüsiliste isikute kaudu

pakutavatele teenustele osutavaid andmeid^x. Selle tõttu liideti juriidilisest isikust potentsiaalsete teenusepakkujate seoste näitajatele ettevõtte juhatuse liikmete, prokuristide, osanike ja tegelike kasusaajate seoste näitajad. Siinne uuring ei hõlmanud kaardistust, kui paljud äriühinguteenuse pakkujatega töösuhtes olevad isikud on erinevates rollides seotud Eesti juriidiliste isikutega. Selliste andmete analüüs tulevikus võiks anda täiendavat teavet potentsiaalsete teenusepakkujate väljaselgitamiseks ja nende tegevuse mõistmiseks.

Juriidilisest isikust faktilise äriühinguteenuse pakkujana on uuringu tuumikandmetes käsitletud **195** tegutsevat^{xi} Eesti ettevõtet. Osal neist on faktilise teenusepakkumise tunnused tuvastatud kaudselt, läbi ettevõtete juhatuse liikmete ja osanike seoste teiste juriidiliste isikutega. **50 seose lävendit** ületavad füüsilised isikud määratleti potentsiaalsete füüsilisest isikust äriühinguteenuse pakkujatena, nende andmeid kõrvutati võimalike juriidilisest isikust teenusepakkujate andmetega ning seostuvate füüsilisest ja juriidilisest isikust teenusepakkujate seoste näitajad liideti. Sellise seostamise puhul võeti kvantitatiivsete näitajate kõrval arvesse ka ettevõtte tegutsemist **konsultatsioonivaldkonnas**. Juhul kui füüsiline isik seostus mitme konsultatsioonivaldkonna ettevõttega, eeldati, et füüsiline isik võib pakkuda teenust kõigi nende ettevõtete kaudu, mille tõttu liigitati need kõik faktilisteks teenusepakkujateks. Joonisel 5, kus on kujutatud tegevusloaga ja tegevusloata faktiliste teenusepakkujate üldine jagunemine seoste arvu põhjal, nähtub, et ehkki nii ettevõtete seoste kui ka ettevõtete esindajate seoste arvestuses tegutsevad faktilised teenusepakkujad sagedamini tegevusloaga ettevõtte kaudu, on turul siiski tegutsemas arvestatav hulk tegevusloata faktilisi äriühinguteenuse pakkujaid.

Joonis 5. Faktilised teenusepakkujad seoste arvu alusel

120 tegevusloaga äriühinguteenuse ettevõtetest, kes faktiliste teenusepakkujate valimisse sattusid, 50 on sellised, kes liigitusid sinna ühtaegu nii ettevõtte kui ka ettevõtte esindajate seoste arvu alusel, 35 ettevõtte seoste alusel, 31 ettevõtte esindajate seoste alusel, 4 aga

^x Tegutsemist likvideerija, audiitori või pankrotihaldurina füüsilise isiku seoste arvu kriteeriumi juures arvesse ei võetud, kuid neid tegevusi kui osa äriühinguteenusepakkuja võimalikust teenuseprofiilist on uuringus siiski käsitletud (vt ptk 3.3.).

^{xi} Teenusepakkujate lõppvalimisse ei võetud likvideerimisel olevaid ettevõtteid.

ettevõtte ja selle esindajate seoste arvu liitmise tõttu. 75 tegevusloata ettevõttest 16 sattusid faktiliste teenusepakkujate valimisse füüsiliste isikute seoste arvu võttu, 8 ettevõtte seoste arvu tõttu, 42 teenusepakkujat kvalifitseerus mõlema tunnuse alusel, 9 aga ettevõtte ja selle esindajate liidetud näitajate alusel.

Äriregistri tegevusalaandmete põhjal avaneb üpris mitmekesine pilt siinses uuringus faktiliseks äriühinguteenuse pakkujaks liigitatud ettevõtete põhitegevusaladest (tabel 7).

Tabel 7. Faktiliste äriühinguteenuse pakkujate põhitegevusalad

Teenusepakkuja põhitegevusala	Tegevusloaga teenusepakkujad	Tegevusloata teenusepakkujad	Kokku
Raamatupidamine, maksualane nõustamine	26	93	119
Ärinõustamine jm juhtimisalane nõustamine	22	51	73
Muud juriidilised toimingud	6	40	46
Õigusnõustajate ja õigusbüroode tegevus	10	28	38
Muud mujal liigitamata äritegevust abistavad tegevused	6	14	20
Valdusfirmade tegevus	14	5	19
Enda või renditud kinnisvara üürileandmine ja käitus		16	16
Muude mujal liigitamata finantsteenuste osutamine, v.a kindlustus ja pensionifondid		7	7
Finantsnõustamine	1	5	6
Advokaatide ja advokaadibüroode tegevus	4	1	5
Investeerimine võlakirjadesse, väärtpaberitesse jms finantsvahenditesse	1	4	5
Muu mujal liigitamata teenindus		5	5
Teadus- ja arendustegevus muude loodus- ja tehnikateaduste vallas	2	2	4
Elamute ja mitteeeluhoonete ehitus	2	2	4
Muud finantsteenuste abitegevusalad, v.a kindlustus ja pensionifondid	2	2	4
Muu kinnisvarahaldus või haldusega seotud tegevused	3	1	4
Muud tegevusalad (14)	43	24	67
Kokku	142	300	442

Allikas: Äriregister seisuga 19.11.2020

Äriregistri andmete alusel isikute-vaheliste seoste arvestamisel ja tulemuste kõrvutamisel tegevusalaandmetega ilmnes, et suure hulga juriidiliste isikutega on eelkõige ettevõtte osaniku või tegeliku kasusaaja rollis seotud (olnud) mitmed metsandus- ja põllumajandusettevõtted, energeetikaga (eelkõige päikesepargid) tegelevad ettevõtted ning apteegiteenuse pakkujad. Sellised siiski lõplikult faktiliste äriühinguteenuse pakkujate valimist eemaldati, sest ettevõtete tegevusalaandmed ja avalik teave ei osutanud, et vastavad ettevõtted tegutseksid konsultatsioonisektoris ja pakuksid äriühinguteenuse alla kuuluvaid teenuseid kolmandatele isikutele. Sama lähenemist kasutati energeetikaettevõtete ja apteegiteenuse pakkujate puhul ning eemaldati need lõplikult äriühinguteenuse pakkujate valimist.

Faktiliste teenusepakkujate nimekirja, mille abil analüüsiti äriühinguteenuse pakkujaid juriidiliste isikute registriandmete alusel, ei olnud võimalik kasutatud metoodikaga arvestada füüsilisi isikuid, kes teadaolevalt ei tegutse enam juriidiliste isikute alt.

Välistuste tulemusena jäi siinse uuringu lõppvalimisse 195 juriidilisest isikut, kes loeti tinglikult faktiliseks teenusepakkujaks; see valim hõlmab 120 ettevõtjat, kellel on kehtiv tegevusluba äriühinguteenuse osutamiseks. Nendest 195-st 187 ettevõtet tegutseb osahinguga juriidilises vormis, kolm usaldusühinguna, kolm aktsiaseltsina, üks täisühinguna ja üks tulundusühistuna. Faktiliste äriühinguteenuse pakkujate majandusaasta aruannete põhinäitajad on toodud tabelis 8.

Tabel 8. Faktiliste äriühinguteenuse pakkujate põhilised majandusnäitajad

Majandusaasta aruande esitamisaeg	Ettevõtete arv	Töötajate arv	Käive (€)	Kasum (€)
2020	1	1	361 743	259 870
2019	124	376	32 022 985	5 798 593
2018	44	118	10 840 854	9 717 804
2017 ja varasem	26	28	1 211 112	200 065
Kokku	195	523	44 436 694	15 976 332

Allikas: Äriregister seisuga 19.11.2020

Tabeli 8 andmetest torkab silma, et ehkki 2020. aastal said juriidilised isikud majandusaasta aruannete esitamiseks ajapikendust 30. oktoobrini 2020, oli novembri 2020 seisuga oli tähtaegselt aruande esitanud vaid üks faktilise äriühinguteenuse pakkuja tunnistega ettevõtte. Ligi 36% faktilistel teenusepakkujatel jäi viimase majandusaasta aruande esitamine 2018. aastasse või varasemasse aega.

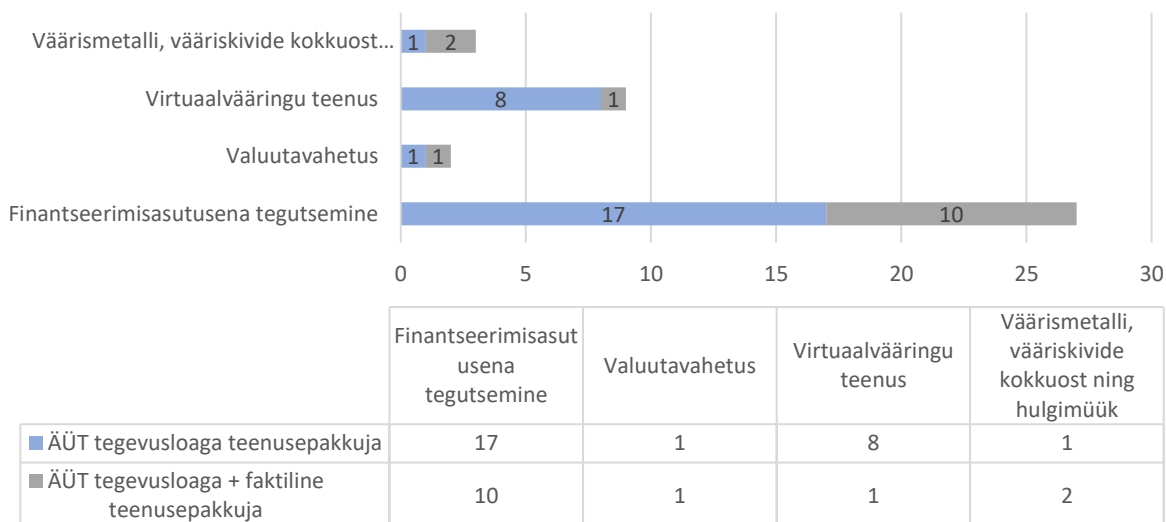
2.3 Tegevusloaga, kuid faktilise teenusepakkumise tunnusteta ettevõtted

Uuringu ühe eesmärgina püstitatud sisulise teenusepakkumise tunnustega isikute väljaselgitamise käigus ilmnas, et äriregistri andmetel seisuga 19.11.2020 ei olnud koguni 57-l ehk ligi 19% seisuga 10.11.2020 kehtiva äriühinguteenuse pakkuja tegevusloaga ettevõttel või temaga seotud isikutel ühtegi praegust või endist seost muude Eesti juriidiliste isikutega. Niisiis puuduvad käsitletud andmestikus viited, et need tegevusloaga ettevõtted tegutsevad Eesti turul ettevõtete asutamise, kontaktisikuteenuse pakkumisega või nominaalse ühingujuhi või osanikuna. Uuringus kasutatud andmete analüüsi käigus jäi selgusetuks, millisel eesmärgil need ettevõtted on äriühinguteenuse pakkuja tegevusluba taotlenud. Puudub piisav teave, et järeldada, et need ettevõtted tegelevad usaldushalduse teenuse pakkumisega, kuid viimane ei ole ka välistatud. RAB järelevalvemeetmete raames on võimalik edaspidi välja selgitada, kas ettevõtte tegutseb vastaval tegevusalal, ning RahaPTS § 75 lg 3 võimaldab tegevusloa kehtetuks tunnistada, kui ettevõtja ei ole poole aasta jooksul pärast tegevusloa väljastamist vastaval tegevusalal tegutsema asunud.

Enamiku tegevusloaga, kuid teenusepakkumise väliste tunnusteta ettevõtete põhitegevusalaks on EMTAK-liigituse järgi „Muude mujal liigitamata finantsteenuste osutamine, v.a kindlustus ja pensionifondid“, mis on väheinformatiivne. Nimetatud 57 ettevõtte seast 14-l on või on varem olnud ka teisi RABi väljastatavaid tegevuslube: üheksal ettevõttel virtuaalvääringu teenuse osutamiseks, kolmel finantseerimisasutusena

tegutsemiseks ning kahel väärismetalli ja vääriskivide kokkuostu ja hulgimüügiga tegelemiseks.

Ligi 10% tegevusloaga äriühinguteenuse pakkujatest (30 ettevõtet) on mitu RABi tegevusluba. Seejuures on tegevusloaga ettevõtete seas kokku 19 sellist ettevõtet, keda äriregistri seoste andmete alusel siinses uuringus faktilisteks teenuspakkujateks ei arvestatud (14 seoste puudumise ja 5 seoste vähesuse tõttu) (joonis 6). Enim on äriühinguteenuse tegevusloaga paralleelselt taotletud veel **finantseerimisasutuse** ja **virtuaalvääringuteenuse** tegevuslube.

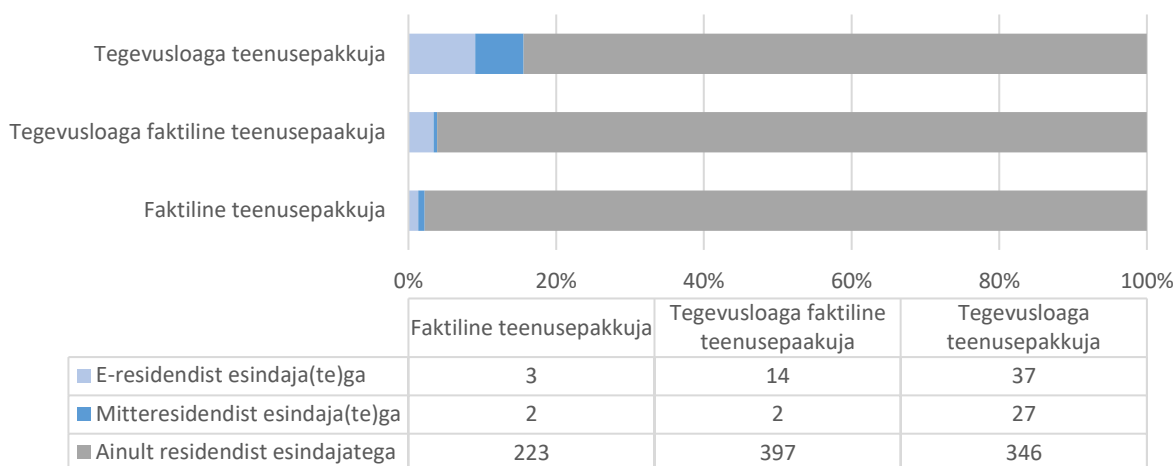

Joonis 6. Mitme RAB tegevusloaga äriühinguteenuse pakkujate tegevusvaldkonnad

Allikas: MTR seisuga 10.11.2020

Äriregistri ja e-residentsuse andmestike analüüs tõi välja, et tegevusloaga, kuid faktilise teenusepakkumise tunnuste vähesuse või puudumise tõttu siinses uuringus faktiliste teenusepakkujate hulka mitteliigitatud äriühingute seas on suhteliselt rohkem selliseid, millel üks või mitu esindajat^{xii} on mitteresidendid või e-residendid (joonis 7).

^{xii} Sõna „esindaja“ kasutatakse siin laiemas kui juriidilises mõttes, arvesse on võetud teenusepakkujaga seotud füüsilisi isikuid järgmistes rollides: juhatuse liige, filiaali juhataja, juhatuse liikmest likvideerija; prokurist; osanik, esindama volitatud usaldusosanik ja täisosanik; tegelik kasusaaja.

Joonis 7. Äriühinguteenuse pakkujate jagunemine juhtide, osanike ja tegelike kasusaajate residentsuse alusel

Allikas: Äriregister seisuga 19.11.2020 ja UUSIS seisuga 24.11.2020

Kuivõrd tegevusloaga, aga faktilise teenusepakkumise tunnusteta või väheste tunnustega ettevõtete seas oli enim e-residente, analüüsiti täiendavalt andmeid ettevõttega seotud e-residentide päritolu kohta (tabel 9).

Tabel 9. Teenusepakkujatega seotud e-residentide päritolu

Riik ^{xiii}	Faktiline teenusepakkuja	Tegevusloaga faktiline teenusepakkuja	Tegevusloaga ettevõtte
Ukraina		1	8
Venemaa		3	4
Poola		2	4
Hiina			4
Läti			3
Saksamaa			2
Tšehhi			2
Soome			2
Jaapan		2	2
Lõuna-Aafrika Vabariik			2
Itaalia			1
Prantsusmaa			1
Andorra			1
Malaisia			1
Suurbritannia	2		
Valgevene		4	
Hispaania		2	
Filipiinid	1		
Kokku	3	14	37

Allikas: Äriregister seisuga 19.11.2020 ja UUSIS seisuga 24.11.2020

^{xiii} Ühe ettevõtja mitu seost sama riigiga loeti üheks.

Andmeanalüüs näitab, et e-residendid on kõige sagedamini seotud selliste Eesti ettevõtetega, millele on väljastatud küll äriühinguteenuse osutamiseks tegevusluba, kuid faktilise teenusepakkumise tunnuseid ei esine. Enam kui pooled sellistest e-residentidest pärinevad kolmandatest riikidest (Ukraina, Venemaa, Hiina, Jaapan, Lõuna-Aafrika Vabariik, Malaisia), esireas on Ukraina, Vene, Poola ja Hiina päritolu isikud.

2.4 Tegevusloaga ettevõtetega kauplemine

Eesti ettevõtluskeskkond ja e-riigi teenused teevad lihtsaks ja soodsaks Eestis äriühingute asutamise ka mitteresidentide ja e-residentide jaoks. Turul tegutsevad äriühinguteenuse pakkujad müüvad mitteresidentidele ja e-residentidele valmisettevõtteid ning jätkavad tihtilugu neile vähemalt postkasti- või kontaktisikuteenuse pakkumist, luues ja säilitades mitteresidentide kontrollitud ettevõtetele näilise sideme Eestiga.

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (edaspidi EAS) on e-residentsuse programmi raames³⁰ loonud Eestis ettevõtlust kavandavale mitteresidendile mõeldud nn turuplatsi, kus jaanuari 2021 seisuga pakuvad 35 ettevõtet erinevaid ettevõtluse tugiteenuseid, sh valmisettevõtte müük, kontaktisikuteenus, virtuaalkontori teenus, raamatupidamine, finantsnõustamine, maksunõustamine. EASi turuplatsi infolehel on viidatud, et 90% e-residentidest kasutab ettevõtte loomisel teenusepakkujaid³¹.

Olgugi et RABi töö tulemusel on turuosalised hakanud paremini mõistma virtuaalväeringutega kaasnevaid rahapesu ja terrorismi rahastamise riske ning RAB on jõudsalt vähendanud kehtivate virtuaalväeringu teenuse tegevuslubadega ettevõtete arvu Eesti turul³², hakkab EASi turuplatsi reklaamitavate tugiteenuste seas silma, et mitmed siinsed äriühinguteenuse osutajad pakuvad endiselt [virtuaalväeringu teenuse tegevuslubade](#) ettevalmistamise teenust. Paljud EASi turuplatsil end tutvustavad teenusepakkujad on aga sealsamas ära märkinud, et ei teeninda virtuaalväeringuga tegelevaid ettevõtteid.

Eesti virtuaalväeringu tegevusluba reklaamitakse rahvusvaheliselt kui kvaliteedimärgist teenusepakkujale, mis võimaldab teenusepakkujal klientidele kinnitada, et nende vara on kindlas kohas, mille tõttu on Eesti valmisettevõtteid, millel on virtuaalväeringu teenuse tegevusluba, saanud müügiartikliks ka rahvusvahelistele äriteenuseid pakuvate ettevõtete jaoks. Näiteks kontserni Eternity Law International kodulehel kaubeldakse Eesti valmisfirmadega, sh virtuaalväeringu tegevusloaga ettevõttega³³. Veebilehelt ei selgu aga, kus on ettevõtte või kontserni emaettevõtja registreeritud. Kontserni Tallinna kontaktaadressilt Tuukri 19 leiab sarnase nimega ettevõtte, millele RAB ei ole väljastanud äriühinguteenuse pakkuja tegevusluba.

Tulenevalt Eestis registreeritud ja litsentseeritud virtuaalväeringu teenuse osutajate arvu plahvatuslikust kasvust aastatel 2018–2019, vaid formaalselt Eestiga seotud ettevõtete rohkusest sellel turul ning kaasnevast kõrgendatud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskist pidi seadusandja astuma kasvu ohjeldavaid samme. 10.03.2020 jõustus RahaPTSi uus redaktsioon, milles on muuhulgas täiendatud RahaPTS § 72 lg-s 1 nimetatud tegevusloa eeldusi ja lisatud [Eestis asuva tegevuskoha nõue](#) virtuaalväeringu teenuse pakkujatele. Tegevuskoha nõue teenib RahaPTSi üldist eesmärki kaitsta Eesti majandussüsteemi usaldusväarsust ja läbipaistvust ning aitab maandada virtuaalväeringusektori kõrget rahapesuriski. See seadusemuudatus on võimaldanud RABil keelduda virtuaalväeringu

teenuse tegevuslubade väljastamisest olukorras, kus RABi hinnangul ei vasta tegevusloa taotleja tegevuskoht seaduses sätestatud nõuetele: näiteks ei võimalda väidetav tegevuskoht nõuetekohast hoolsusmeetmete rakendamist, andmete turvet ja säilitamist või ei ole RABil võimalik seal kohaselt läbi viia järelevalvetoiminguid. Tegevusloa taotlejate mittevastavus karmimatele tegevusloa kontrollieseme asjaoludele ja sellest tingitud RABi otsused tegevusloa väljastamisest keelduda või tegevusluba tühistada on RABile kaasa toonud mitmeid kohtuvaidluseid, sealhulgas jätkuva halduskohtuvaidluse äriühinguteenuse pakkujaga, kelle üheks ärisuunaks on virtuaalvääringu tegevuslubadega valmisettevõtete müük mitteresidentidele.

RABi jaoks ei ole eluliselt usutav, et kümned tulevased virtuaalvääringu teenuse pakkujad soovivad teenust osutada ühes ja samas tegevuskohas (arvestades ka konkreetset tegevuskohta), sama juhatuse ja ärimudeliga. Samuti ei suuda RABi hinnangul selliselt tegutsevad teenusepakkujad järgida kõiki RahaPTSis sätestatud nõudeid ning kobartegevuskoht ei pruugi võimaldada RABil mõistlikult teostada kohapealset järelevalvekontrolli. RABi hinnangul on osa äriühinguteenuse osutajaid asunud pakkuma fiktiivset tegevuskohta valmisettevõtetele, millele nad ise virtuaalvääringu teenuse tegevuslubasid taotlevad^{xiv}. Fiktiivse tegevuskoha on seadusandja virtuaalvääringu teenuse pakkujatele keelanud.

Tegevuslubadega ettevõtete vormistamine müügi eesmärgil muudab tegevusloaga ettevõtete turu läbipaistmatuks ning on ühtlasi RABi kui haldusorgani jaoks väga koormav. Esialgse tegevusloa taotlemise käigus jäetakse RABile ekslik arusaam, et ettevõtte hakkab tegevusloa saamisel teenust osutama. Tegelikuses aga loobub enamik ettevõtteid tegevusloa saamisel ajutiselt tegevusest kuni ettevõtte müügini. Müügi korral esitatakse RABile tegevusloa muutmise taotlus, mille menetlemisel peab RAB kontrollima kõiki asjaolusid sarnaselt esmase tegevusloataotluse menetlemisega. Ilmnunud tüpologia tõttu on RAB oluliselt muutnud oma tegevuslubade väljastamise protsessi ning RAB arvestab esialgse tegevusloa taotlemise käigus valeandmete esitamist kui asjaolu teenusepakkujate korrektse ärialase maine hindamisel.

Nii kontaktisiku (RahaPTS § 17 mõttes) kui ka juhatuse liikme teenuse pakkumine on viinud olukorrani, kus üks ja sama kontaktisik või juhatuse liige on seotud mitme ettevõttega. See muudab küsitavaks, kas kontaktisik suudab pädevalt ja nõuetekohaselt oma tööülesandeid ja RahaPTS-s sätestatud kohustusi täita, kui ta on seotud väga paljude ettevõtetega. Samuti muudab juhatuse liikme usaldusväarsuse kaheldavaks see, kui isik osutab juhatuse liikme ja kontaktisiku teenust väga paljudele sama valdkonna ettevõtetele: seda nii potentsiaalse huvide konflikti kui ka kahtluse tõttu, et ettevõtet juhatakse vaid näiliselt Eestist, et täita tegevusloa saamiseks vajalikud nõuded.

RAB on oluliselt karmistanud oma tegevuslubade menetlemise protsessi. Selle tulemusel on RAB tuvastanud ka olukordi, kus ettevõtte ei vasta enam tegevusloa väljastamise aluseks olevatele kontrollieseme asjaoludele, ning tunnistanud tegevusload muutmise protsessi käigus kehtetuks. RABi tegevusloaga valmisettevõtete ostjate jaoks on arvestatav risk, et kokkuvõttes saavad nad siiski tegevusloata ettevõtte.

---

^{xiv} Peatükis 1.2. on välja toodud, et virtuaalvääringu teenuse tegevusloaga valmisettevõtte turuhind on vähemalt 12 000 eurot (joonis 1).

Mitmed äriühinguteenuse pakkujad abistavad välismaalasi tegevuslubade taotlemisel RABist, kontrollimata seejuures ettevõtete ja isikute tausta. RAB on mitmel juhul tuvastanud valeandmete esitamise tegevusloamenetluses ning selle tõttu keeldunud tegevusloa väljastamisest või olemasolevad tegevusload kehtetuks tunnistanud. RAB on valeandmete esitamise kohta teinud ka kuriteoteateid politseile. Hoosusmeetmete kohaldamata jätmise ettevõtte (ja tegevusloa) müügi protsessi käigus võimaldab ebaausatel isikutel kasutada Eesti ettevõtteid ning majandussüsteemi ära. Leidub juhtumeid, kus RABi tegevusloaga ettevõtted, mille äriühinguteenuse pakkujad on müünud hoosusmeetmeid rakendamata, on hiljem erinevate petuskeemide või küberkuritegude tõttu taas RAB-i huviorbiiti tõusnud.

Siiani on teenusepakkujad käsitanud valmisettevõtete müüki ärisuhte-väliste tehingutena, mille osas jäetakse hoosusmeetmed kohaldamata. Värske NRA toob aga virtuaalväeringu teenuse, finantseerimisasutuse ja äriühinguteenuse pakkuja tegevusloaga riulifirmade müügi mitteresidentidele ja e-residentidele välja kui kõrge rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiga tegevuse³⁴. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise hoosusstandard eeldab, et äriühinguteenuse pakkuja käsitleb kõrge riskiga teenustega seotud riske oma sisemises riskihinnangus, kohandab oma protseduurireegleid ja kohaldab hoosusmeetmeid tugevdatud korras.

2.5 Äriühinguteenuse pakkujate hoosustase

FATFi 2019. aastal avaldatud juhendmaterjalis riskipõhise lähenemise kohta äriühinguteenuse pakkujatel rõhutatakse teenusepakkujate rolli sektori rahapesuriskide maandamisel läbi teenusepakkuja käigus rakendatavate kohaste protseduurireeglite ja hoosusmeetmete³⁵.

2021. aasta kevadel avaldatud riiklikus riskihinnangus viidi äriühinguteenuse pakkujate seas läbi küsitlus, mille tulemusena selgus, et ligikaudu 3/4 vastanutest ei osanud nimetata oma valdkonnas esinevaid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega seotud riskide tüpoloogiaid, mis viitab sellele, et teenusepakkujad ei tunne ega suuda efektiivselt hinnata ja tuvastada sektoris esinevaid riske. Kuivõrd küsitluse tulemused osutasid ka, et äriühinguteenuse sektoris tegutsevad küllaltki kõrge riskiisuga teenuseosutajad, peaksid ettevõtjad vastukaaluks tagama, et ettevõttes oleksid tegevusega kaasnevad rahapesu ja terrorismi rahastamise riskid teadvustatud, hinnatud ja maandatud.

RahaPTS § 19 kohustab äriühinguteenuse pakkujaid hoosusmeetmeid kohaldama järgmistel juhtudel:

- ärisuhte loomisel;
- ärisuhte väliselt enam kui 15 000 euro väärtuses tehingute juhuti tegemisel või vahendamisel;
- hoosusmeetmete kohaldamisel kogutud teabe kontrollimise või andmete ajakohastamise käigus, kui on tekkinud kahtlus varem kogutud dokumentide või andmete piisavuse või tõlevastavuse osas;
- rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral.

Ärisuhte väliselt ehk juhuti tehingute tegemisel (nt ettevõtte võõrandamistehing järgnevalt kliendile kontaktisiku- või virtuaalkontori teenust osutamata) võivad teenusepakkujad praegu jätta isikusamasuse tuvastamata, kui tehing jääb alla 15 000-eurose piirmäära. Uues NRAs on jõutud järeldusele, et sellise piirmäära tõttu jäävad äriühinguteenuste juhuti tehingutega seonduvad riskid sageli hindamata ja maandamise meetmed kohaldamata, mille tõttu soovib NRA töörühm laiendada hoolsusmeetmete kohaldamist kõigile äriühinguteenuse pakkujate vahendatavatele tehingutele.

Äriühingute teenusepakkujad ei ole erikohustusega isikuteks rahvusvahelise sanktsiooni seaduse (RSanS) mõistes, teisalt on nad EL otsekohalduvate määruste kohaselt kohustatud sanktsioneeritud isikute nimekirjadesse kantud isikute vara külmutama. Riiklikus riskihinnangus leitakse, et sektori jääkrisk on kõrge, sest sanktsioneeritud isikud võivad ettevõtete loomise eesmärgil äriühinguteenuse pakkujaid ära kasutada. NRA massihävitusrelvade leviku rahastamise riske hinnanud töörühm soovib samuti muuta regulatsiooni selliselt, et kõigi äriühinguteenuse sektori teenuste kasutamise eelduseks oleks isikusamasuse tuvastamine.³⁶

RABi jaoks on sektori hoolsustaseme oluliseks indikaatoriks kohustatud isikute poolt RABile esitatud teated ehk teatamiskohustuse täitmine. Siinses uuringus faktiliste äriühinguteenuse pakkujate arvestatud ettevõtetest ja kõigilt vastava tegevusloaga ettevõtetest kokku on RAB 12 aasta jooksul (2008–2020) saanud 1 339 teadet (tabel 10), sealjuures aga pärineb ühelt teatajalt 1280 teadet, need on valdavalt sularahateated ega ole seotud mitte selle teenusepakkuja tegevusega äriühinguteenuse pakkumisel, vaid tegutsemisega finantsvaldkonnas. Ülejäänud 60 teadet on saatnud 23 erinevat ettevõtet.

Tabel 10. Tegevusloaga ja faktiliste äriühinguteenuse pakkujate esitatud teated aastatel 2008-2020

	Tegevusloaga teenusepakkujad	Tegevusloata faktilised	Tegevusloaga teenusepakkujad
Teatajate arv	20	4	24
Esitatud teadete arv	51	1288	1339

Allikas: RAB andmed seisuga 17.12.2020

RABi andmebaasis leiduvate teadete alusel, kus kas teatega seotud tegevusala või teenusepakkuja põhitegevusala koostoimes teate sisuga osutavad otseselt äriühinguteenuse pakkumisele, on võimalik välja tuua, et 2019. aastal saatsid äriühinguteenuse pakkujad RABile 11 teadet, neist kolm kahtlaste tehingute (STR), kolm ebaharilike tehingute (UTR), neli klientide ebahariliku tegevuse (UAR) ja üks kliendi sidemete tõttu terrorismi rahastamise riskiriigiga. 2020. a jooksul esitas kaheksa erinevat äriühinguteenuse pakkujat RABile kokku 12 teadet: neli neist olid STR-, kaks UTR- ja kuus UAR-tüüpi teated.

2020. a kevadel saatis RAB konsultatsioonivaldkonna teenusepakkujatele teatamise tagasiside raporti, kus hindas äriühinguteenuse pakkujate aktiivsust teatamiskohustuse täitmisel väga madalaks ja leidis, et esitatud teadete kvaliteet jätab soovida: RAB peab teatajalt juurde küsima selgitusi ja lisadokumente, sageli on teadetele lisamata jäetud hoolsusmeetmete kohaldamise dokumendid ning infot kohaldatud hoolsusmeetmete kohta; vähe on teenusepakkuja enese sisendit, sest osa teadetest on kopeeritud teenusepakkuja poole pöördunud isikute kaebustest. RABile esitatud teadetest ilmneb ka, et leidub teenusepakkujaid, kes aktsepteerivad ärisuhtes olukorda, kus hoolsusmeetmete

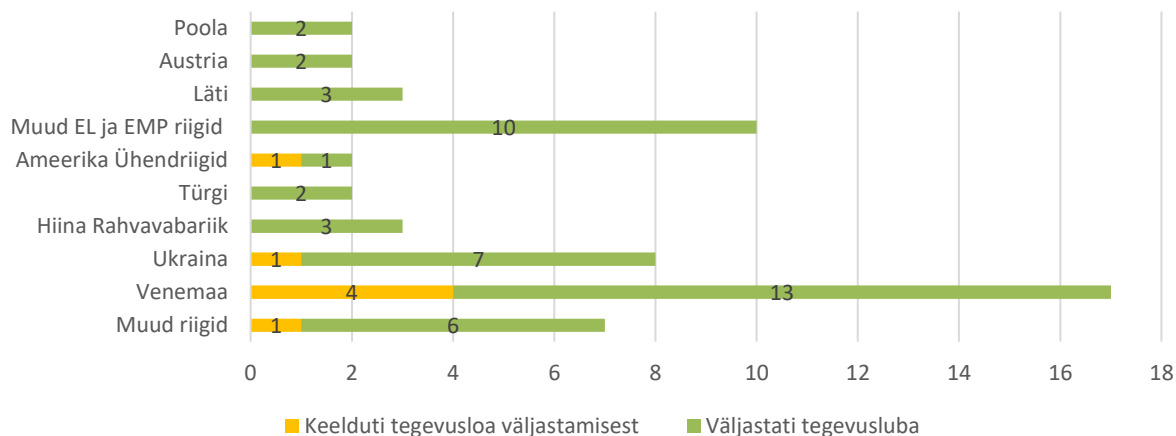
kohaldamise ei esita klient kõiki küsitud tehingudokumente, või on nõus jätkama kliendisuhet olukorras, kus kohustatud isikul on juba tekkinud kahtlus, et klient paneb toime süütegu.³⁷

2021. aasta kevadel konsultatsioonivaldkonna ettevõtjatele saadetud tagasisides toob RAB positiivselt esile üksikute äriühinguteenuse pakkujate sagenenud teatamist ja ning nende esitatud teadete head kvaliteeti, kuid tõdeb, et äriühinguteenuse pakkujate üldine teatamisaktiivsus on riskantset teenuseprofiili ja teenusepakkujate rohkust arvestades ebalproportsionaalselt madal, mis sektori keskmisena viitab nõrgale hoolsusmeetmete rakendamisele³⁸.

2.6 Rahapesu Andmebüroo tegevusloa- ja järelevalvemenetluste tulemused

Vana RahaPTS § 37 lg 1 p 4 ja § 47 lg 1 sätestasid juba 2008. aastal RAB pädevuse äriühinguteenuse pakkujate järelevalveasutusena. Alates 2014. aastast, mil vastavatele teenusepakkujatele kehtestati registreerimiskohustuse asemel tegevusloakohustus, viib RAB läbi ka tegevusloamenetlusi, mille abil on võimalik kontrollida teenusepakkujate turule sisenemist.

Aastatel 2018–2020 on RAB teinud kokku 15 keelduvat ja 239 soostuvat tegevusloaotsust, seejuures väljastas RAB 48 äriühinguteenuse tegevusluba ettevõtetele, millel oli tegelik kasusaaja välisriigist, seitsme sellise taotleja osas tegi aga negatiivne otsuse (joonis 8).

Joonis 8. Tegevusloataotluste tulemused taotleja tegeliku kasusaaja residentsuse löikes (2018-2020)

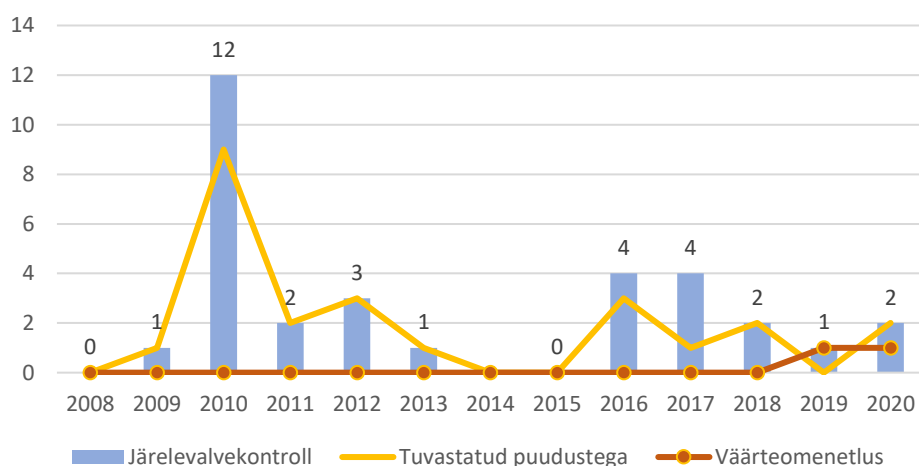
Allikas: RAB andmed seisuga 31.12.2020

Muuhulgas on RAB kahel korral keeldunud tegevusloa väljastamisest selle tõttu, et ettevõtte esindajal on kehtiv kriminaalkaristus, viiel korral selle tõttu, et nõuetekohane karistusregistri tõend on jäetud esitamata (välisriikidest pärinevate esindajate puhul), kolmel korral

kontaktsiku nõuetele mittevastavuse ning kahel korral puudulike või puuduvate protseduurireeglite^{xv} tõttu.

10.03.2020 jõustunud RahaPTSi täiendustega, mis puudutasid tegevusloa kontrollieseme asjaolusid, hakati nõudma teenusepakkuja juhtorgani liikme või prokuristi usaldusväärsuse ning korrektse ärialase maine tõendamist. 2020. aastal keeldus RAB ühel korral äriühinguteenuse loataotluse rahuldamisest põhjusel, et taotlejal puudus korrektne ärialane maine.

RABi järelvalvemenetluste tulemused näitavad, et suur osa kontrollitud teenusepakkujatest ei suuda efektiivselt hinnata ja tuvastada sektoris esinevaid riske. Aastatel 2008–2020 on RAB viinud äriühinguteenuse pakkujate seas läbi kokku 32 järelvalvemenetlust. Nendest 24 korral on tuvastatud märkimisväärseid puudusi ning kahel korral algatatud väärteomenetlus. Mõlemad väärteomenetlused algatas RAB 2020. aastal erakorralisena, sest ilmnes, et turul tegutsevad tegevusloata äriühinguteenuse pakkujad³⁹. Joonisel 9 on RABi järelvalvemeetmed kujutatud ajajoonel.

Joonis 9. RABi järelvalvetegevus äriühinguteenuse pakkujate suhtes aastatel 2008–2020

Allikas: RAB andmed seisuga 31.12.2020

^{xv} RahaPTS § 14 lg 1 kohaselt peab kohustatud isik kehtestama protseduurireeglid, millega tõhusalt maandatakse ja juhitakse riskihinnangu raames tuvastatud rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud riske. Protседuurireeglite täitmise kontrollimiseks peab kohustatud isik kehtestama sisekontrollieeskirja, mis kirjeldab sisekontrolli süsteemi toimimise ja vastavuskontrolli rakendamise, sh töötajate kontrollimise korda.

3 ÄRIÜHINGUTEENUSE RAHAPESURISKID

3.1 Organiseeritud rahapesu

2018. a valminud FATFi raportis professionaalse rahapesu kohta on kirjeldatud ja erinevate riikide praktika põhjal analüüsitud viise, kuidas professionaalsed rahapesijad pakuvad kurjategijatele ja kuritegelikele ühendustele rahapesu ja seonduvaid teenuseid. Seda võidakse teha nii „tervikteenuse“ pakkumisena tervikliku rahapesuinfrastruktuuri tagamise näol või ka „rätsepateenusena“, ehitades rahapesuskeemi üles vastavalt konkreetse kliendi vajadustele ja tellimusele. Professionaalsete rahapesijate pakutavate teenuste hulka kuuluvad muuhulgas erinevad konsultatsiooniteenused, ettevõtete jm juriidiliste isikute loomine ja haldamine, nominaalsed juhid ettevõtete ja pangakontode juures, võltsdokumentide koostamine, legaalse ja illegaalse tulu segamine, illegaalse sularaha liigutamine ja paigutamine, vara soetamine, finantseeringu ja investeerimisvõimaluste leidmine, vara kaudne omandamine ja valdamine, kohtumenetluste läbiviimine ning rahamuulade värbamine ja nende töö korraldamine.⁴⁰

Eestit süvitsi mõjutanud lähimineviku suured rahapesuskeemid on näidanud, kuivõrd ulatuslikult kasutatakse juriidilisi kehasid organiseeritud rahapesuskeemide läbiviimiseks. Näiteks hiljutine nn FinCENi failide leke, mis puudutas USA rahapesu andmebüroole FinCEN saadetud u 2500 kahtlase tegevuse teadet (SAR) aastatest 1999 kuni 2017, tõi avalikkuse ette, et tuhanded Ühendkuningriigis registreeritud piiratud vastutusega äriühingud (*Limited Liability Partnership* e LLP ja *Limited Partnership* ehk LP) olid asutatud teenusepakkujate poolt, kes olid seotud Balti riikide pankade kaudu toimetatud rahapesuskeemidega; enam kui tuhandel sellisel ettevõttel olid kattuvad aadressid ja samad nominaalsed juhid. Briti valitsus kavatses anda sealse äriregistri (*Companies House*) pidajale õiguse seirata registrile esitatud andmete õigsust ning eemaldada valekanded, samuti soovib valitsus jätta juriidiliste isikute moodustamise õiguse üksnes hoolsusmeetmeid rakendama kohustatud äriühinguteenuse pakkujatele.⁴¹

Äriühinguteenuse pakkujate abi kasutatavad kurjategijad eelkõige rahapesu teises ehk laotamisfaasis, kus kuritegelikku päritolu raha pihustatakse jälgede segamiseks laiali, sageli variettevõtete kontodele. Rahapesijad ja terrorismi rahastajad kasutavad äriühinguteenuse pakkujate abi erinevate juriidiliste kehade asutamisel rööbiti paljudes riikides, sest erinevates jurisdiktsioonide kasutamine tehingute tegemisel raskendab õiguskaitseasutuste tööd raha liikumise ja tegelike kasusaajate kindlakstegemisel. Kurjategijad vajavad teenusepakkujate vallatavat oskusteavet, et leida jurisdiktsioone, mis ei nõua tegeliku kasusaaja identifitseerimist, keelduvad avaldamast sellist informatsiooni õiguskaitseasutustele või millel on nõrk rahapesu tõkestamise süsteem. Teenusepakkuja ja kliendi vahelise usaldussuhte osana on äriteenuste pakkujatel tihti võimalik omada teatavat kontrolli ka oma klientide kontode ja vara üle, millega kaasneb oht, et äriühinguteenuse pakkujad kaasatakse otseselt rahapesutegevusse (nt varikontode loomine ja klientide rahapesutehingute haldamine).⁴² Sellise toimimisviisi väga heaks näiteks on Danske panga Eesti filiaali kaudu toimunud arvatav [organiseeritud rahapesu](#), kus rahapesuskeemi panga-sisesed operaatorid vahendasid klientidele ka varifirmasid *offshore*-piirkondades⁴³ (joonis 10).

No.	Jurisdiction	Company formation		Comment	NEW €
			Price USD		
1	Belize		900,00		980
2	BVI		1000,00		1400
3	Anguilla		800,00	850-950 евро;750-850 >5	980
4	Cyprus		2500,00		2000
5	Hong Kong		2500,00		2050
6	Liechtenstein Found	см. отдельный прайс			
7	Marshal Islands		850,00	min 10 co/month, 950 if less	1100
8	New Zealand		1050,00		1400
9	Panama		1100,00		1250
10	Singapore		3500,00		2850
11	UK LLP		800,00	min 10 co/month, 1000 if less	850
12	USA: Colorado		650,00		
13	USA: Delaware		700,00		
14	Denmark K/S		4200,00	EURO	Удобная юрисдикция для открытия счета в Danske Bank
15	Ireland		2800,00	EURO	4750
16	Name reservation		100,00		
		Delivery NOT included for new companies			
		Delivery Included for shell companies			

Joonis 10. Ettevõttelt Swiss Registry Consulting Danske Banki Eesti filiaali mitteresidentide osakonna juhile saadetud *offshore*-ettevõtete soetamise hinnakiri

Allikas: OCCRP

OCCRP nimetab Danske panga Eesti filiaali keskastme töötajate tohtusse rahapesuskeemi keskmes Marshalli saartele registreeritud ettevõtet Beta Consult Corp. Äriregistri andmetest selgub, et Danske rahapesumasina käivitamise aegu, 2008. a asutas üks Danske panga Eesti kriminaalasjas süüdistatavaid sarnase nimega Eesti ettevõtte, mille põhitegevusalaks on raamatupidamine ja maksualane nõustamine. Ettevõtte kodulehekülje andmetel kuulub raamatupidamisteenuste kõrval ettevõtte tegevusportfelli ka firmade asutamine Eestis, vajalike muudatuste kandmine äriregistrisse, ettevõtete ja füüsiliste isikute registreerimine äriregistris ja Maksu- ja Tolliametis ning notariaalsete toimingute korraldamine.

Uuringu valmimise ajal ei ole Eestis rahapesus või sellele kaasaaitamises süüdi mõistetud veel ühtegi äriühinguteenuse pakkujat. 2021. a alguse seisuga arutab Harju Maakohus kriminaalasja, kus Riigiprokuratuur süüdistab kolme isikut 2,88 miljoni euro ulatuses rahapesu toimepanemises makseasutuse GFC Good Finance Company abil⁴⁴. GFC Good Finance Company kaotas oluliste RahaPTS-i ning makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse nõuete rikkumise tõttu mais 2019 Finantsinspektsiooni otsusega oma tegevusloa⁴⁵. Üks süüdistatutest on RABi tähelepanu all olnud ka seoses äriühinguteenuse pakkumisega.

Äriühinguteenuse pakkujad, kes on rahapesukahtluse tõttu RABile ja uurimisasutuste tähelepanu alla sattunud, ei torika reeglina silma nendega seotud Eesti ettevõtete rohkusega, ehkki on ka erandeid. RABile saabub sageli infot füüsilisest isikutest teenusepakkuja tunnustega ettevõtjate kohta, kelle tegevus jaotub tihtilugu mitme erineva konsultatsioonivaldkonna ettevõtte vahel.

3.2 Teenusepakkujad Rahapesu Andmehüroole laekuvast teabes

378-st siinses uuringus analüüsitud faktilisest ja tegevusloa-järgsest äriühinguteenuse pakkujast 77 olid sellised, kelle juhatuse liikmete, prokuristide, osanike või tegelike kasusaajate kohta on RABile saanud teateid või teabepäringuid. Tuleb aga arvestada, et

äriühinguteenuse pakkujad satuvad RABi teabesse peamiselt oma klientide kahtlase tegevuse tõttu, millega teenusepakkujatel reeglina ei ole vahetut seost.

Juba RABi 2015. a tegevusi kajastanud aastaraamat osutas sagenevale tendentsile, et välisriikide isikud kasutavad Eesti äriühinguid n-ö *offshore*-ettevõtetena, mille puhul Eestis asub üksnes dokumentide kättesaaja, kes ei ole sisuliselt seotud ettevõtte majandustegevusega. Reeglina kajastuvad selliste ettevõtete pangakontodel transiitülekanded, mitte aga reaalne majandustegevus. RAB soovitas toona krediidi- ja finantseerimisasutustel käsitada Eestis registreeritud, kuid mitteresidentide kontrollitud ettevõtteid, millel ei ole majandustegevust Eestis, võrdväärset mitteresidentidest juriidiliste isikutega, kelle puhul tuleks rakendada tugevdatud hoolsusmeetmeid.⁴⁶

RABile laekunud välispäringud näitavad, et suundumus kasutada Eesti ettevõtteid variettevõtetena on jätkunud ja isegi hoogustunud. RABi analüüs 2020. aasta välissuhtluse kohta näitab, et möödunud aastal käsitles RAB sissetulnud välispäringute ajal 24 sellist juhtumit (üle 6% sissetulnud välispäringutest), kus seos Eestiga väljendus üksnes selles, et päringus kirjeldatud kahtlase tegevus puudutas Eestis registreeritud juriidilist isikut või isikuid, millel ei olnud aga pangakontot ega reaalselt tegevust Eestis^{xvi}. Koguni 12% sissetulnud välispäringutest puudutas juhtumeid, kus figureerinud juriidilisel isikul oli RABi tegevusluba virtuaalvääringu teenuse pakkumiseks⁴⁷. RABile välispäringute teel saabunud info seoses äriühinguteenuse pakkujatega puudutabki kõige sagedamini nende klientide arvatavat osalust investeerimispettustes ja muudes virtuaalvääringutega seotud kübersõltuvates kuritegudes.

3.3 Multiteenusepakkumise rahapesuriskid

Äriühinguteenuse pakkujaid ei tohiks automaatselt seostada organiseeritud rahapesuga. Äriühinguteenus, mille raskuskese on mitte äritegevust toetavate n-ö mugavusteenuste pakkumisel, vaid läbipaistmatute korporatiivsete struktuuride loomisel ja tegelike kasusaajate varjamisel ning klientide varaliste tehingute toetamisel, kätkeb endas siiski riski, et sellised teenusepakkujad on osaks rahvusvahelisest rahapesu infrastruktuurist. Selles kontekstis on põhjust rääkida kombineeritud teenuste pakkumisega kaasnevatest rahapesuriskidest.

Uuringu teises peatükis käsitletud 195 Eesti äriühingust faktilist äriühinguteenuse pakkujat tegutsevad registriandmete kohaselt 30 erineval põhitegevusalal (vt tabel 6 ptk-s 2.2). Ootuspäraselt kuuluvad suurema osa ettevõtjate põhitegevusalad konsultatsioonivaldkonda (130 teenusepakkujat); järgnevad finantsvaldkonna (22 teenusepakkujat), äritegevuse abiteenuste (20 teenusepakkujat) ja kinnisvaravaldkonna (10 teenusepakkujat) tegevusalad.

Tegevusalaandmetest nähtub, et äriühinguteenuse pakkujad liigitavad oma tegevust EMTAK-süsteemis esmajoones raamatupidamise ja maksualase nõustamise, äri- ja juhtimiselase nõustamise, õigusnõustamise (sh advokaadibürood) ja äritegevuse abitegevustena.

^{xvi} RABi väliskoostöö spetsialistid on täheldanud, et sageli on Eestis tegutsevad pangad selliste ettevõtete kontod juba varasematel aastatel sulgenud.

Juriidiliste teenuste osutajates kätkevat rahapesuriski aitab ilmestada 2018. aasta suvel Eesti meediväljaannetes kajastatud uudis, et Eesti advokaat oli tegutsenud Venemaa korrupsioonikahtlusega äriemehe ettevõtete variomanikuna. Äriees oli lähedalt seotud Sotši olümpiaks suusahüppetornide ehitamisega, milleks kulutatud raha suhtes alustati Venemaal kriminaaluurimist. Juba varasematest *offshore*-leketest ilmses, et ta ajas oma varifirmade tegevust Eesti advokaadi ja Eesti juurtega rahvusvahelise äriteenuste ettevõtte kaudu. Nn Panama lekke dokumendid näitavad, et kõnealune advokaat oli nominaalne aktsionär ka kahele Briti Neitsisaartel registreeritud ettevõttele ja seda Sotši olümpiale vahetult eelnenud aastate jooksul. Advokaat ise kinnitas ajakirjanikele, et ta osutas Venemaa äriemehele nominaalse aktsionäri teenust.

Ehkki **raamatupidamisteenuse** pakkujad kombineerivad oma tegevust sageli audiitorteenusega, ei tuvastatud siinses uuringus füüsilistest isikutest äriühinguteenuse pakkujatena määratletute seas isikuid, kes oleks teenuseklientide juures tegutsenud audiitori rollis. Kokku kuus isikut on tegutsenud **pankrotihaldurina** ja kolm ajutise pankrotihaldurina likvideerija ülesannetes.

Eestis on väga levinud, et ettevõtete likvideerimisel kasutatakse likvideerimisele spetsialiseerunud isikuid, kelle orkestreeritud likvideerimisprotsess ei pruugi kulgeda ettevõtte võlausaldajate huvides. Siinses uuringus analüüsitud andmete põhjal^{xvii} tuvastati, et 27 füüsilist isikut on olnud **likvideerija** või harvem juhatusse liikmest likvideerija rollis enam kui 50 ettevõtte juures, mis nüüdseks on kas registrist kustutatud, likvideerimisel või pankrotis. Kõige tegusam likvideerija KM on likvideerijaks olnud koguni 918 ettevõttele, neist 26 on pankrotistunud. Veel kuus füüsilist isikut on sellised, kes on olnud enam kui 100 juriidilise isiku likvideerijaks.

Konsultatsiooniteenuste pakkujate teenuseportfelli võivad kuuluda ka väga erineva riskitasemega **teenused migratsiooni valdkonnas**. Näiteks üks uuringus vaadeldud teenusepakkuja pakub ettevõtte kodulehe andmetel ajutise elamisloa taotlemise konsultatsiooni koos töölepingu ettevalmistamisega ning nõuetele vastava palga kalkulatsiooniga, teine aga reklaamis veel 2021. aasta kevadel oma koduleheküljel värvikalt Eesti elamisloa taotlemise ning nii Euroopa kui ka kolmandate riikide kodakondsuse omandamise teenuseid. Ettevõtte toonase hinnakirja järgi lubati kliendile 3 000-6 000 euro eest Eestis elamisloa Eesti ettevõtte juhatusse kuulumise alusel (seejuures kapitali sissemakset tegemata). Tõenäoliselt sellist teenust siiski ei suudetud tagada, sest 2021. aasta sügisel pakub sama ettevõtte migratsiooniteenustest üksnes Vanuatu kodakondsust, mille saab soetada 1 Bitcoin eest.

Migratsiooniteenustega kaasnevat rahapesuriski ilmestab rahvusvaheline juhtum, kus miljardidollarise omastamise tõttu õiguskaitseasutuste eest varjunud Malaisia finantsist ostis 2015. a 2,5 miljoni euro eest Küprose "kuldse passi", mida saareriik võimaldas rahakatele välismaalastele programmi „Kodakondsus investeerimise teel“ raames. OCCRP ajakirjanike hiljutine uurimus näitab, et Küprose kodakondust ja luksuskinnisvara aitas finantsistile vahendada Suurbritannia konsultatsiooniettevõtte, mis oli oma kliendi tuvastanud küll kõrge riskiga riikliku taustaga isikuna (nn PEP), kuid teenindas teda Küprose ettevõtete vahendusel ometigi. Teenusepakkuja teenis 60 000 eurot kodakondsuse ning

---

^{xvii} Äriregistri andmed seisuga 19.11.2020

koguni 650 000 euros kinnisvaratehingu korraldamise eest, kasutades luksusvilla ostutehingu läbipaistmatuks muutmiseks variettevõtteid ja tankiste.⁴⁸

Euroopa Komisjon on nii Küprose kui ka teiste liikmesriikide „suurinvestoritele“ kodakondsuse ja elamislubade võimaldamise skeeme analüüsinud⁴⁹ ning teema on jõudnud ka Euroopa Liidu ülesesse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskihinnangusse (SNRA). Viimases nenditakse, et kodakondsuse või elamisloa andmine rahapaigutuste vastu on liikmesriikides tõusvaks trendiks ning kasvatab nii julgeoleku-, rahapesu-, maksudest kõrvalehoidmise kui ka korrupsiooni riski nendes riikides.⁵⁰

Siinne analüüs tõi rahapesuriski indikaatorina esile asjaolu, et rida teenusepakkujaid (sagedamini äriühinguteenuse pakkuja tegevusloata nn faktilised teenusepakkujad) määratlevad end finantstegevusalade (investeeringud finantsvahenditesse, finantsnõustamine, muud määratlemata finantsteenused) ning kinnisvara haldamisega seotud tegevusalade kaudu.

Äriühinguteenuse pakkuja spetsialiseerumine rööbiti ka kinnisvara-alastele teenustele viitab teenusepakkuja kõrgemale rahapesuriskile, sest kurjategijad kasutavad [kinnisvarasektorit](#) nii kuritegeliku tulu paigutamiseks kui ka integreerimiseks legaalsesse äritegevusse. Samuti on RABi hinnangul kõrgema rahapesuriski indikaatoriteks äriühinguteenuse pakkuja sagedased tehingud sularahaga ning [sularahavedu](#) üle riigipiiri.

Uuringu peatükis 2.4 leidis käsitlemist probleem, et üheks äriühinguteenuse pakkujate müügiartiklikliks rahvusvahelisel juriidiliste isikute turul on RABi väljastatud tegevusloaga ettevõtted, iseäranis virtuaalvääringu teenusepakkuja tegevusloaga ettevõtted. Ei saa välistada, et litsentseeritud virtuaalvääringu ettevõtteid ning ka finantseerimisasutuse või äriühinguteenuse pakkuja tegevusloaga ettevõtteid võidakse ära kasutada kui varifirmasid üha laiemalt levivas nn [teenusepõhises rahapesus](#). Tegemist on kaubanduspõhise rahapesu naabernähtusega, kus teenuste või muude immateriaalsete väärtustega kauplemist kasutatakse kattevarjana kuritegeliku vara liigutamiseks. Kaughasartmängu, tarkvaraettevõtete, konsultatsiooni- ja nõustamisteenuste ning kaubamärkidega kauplemise kõrval nimetatakse FATFi värskes kaubanduspõhise rahapesu raportis teenusepõhisele rahapesule haavatavamana erinevaid finantsteenuseid, sh virtuaalvaradega seonduvaid teenuseid⁵¹.

Äriühinguteenuse pakkujate ja muude RABi tegevusloaga ettevõtete kuritegeliku ärakasutamise riski näitlikustab hiljutine RABi käsitletud juhtum grupi Eesti äriühingute kohta, millest osa olid ühe Eesti äriühinguteenuse pakkuja asutatud, osasid abistas teenusepakkuja virtuaalvääringu tegevusloa taotlemisel. Balkani nimekujuga väidetav tegelik kasusaaja olid suhelnud äriühinguteenuse pakkujaga läbi mitme anonüümseks jäänud vahendaja. Vahendajad kirjutasid ProtonMaili krüpteeritud e-postiaadressidelt või suhtlesid telefoni teel, helistati alati erinevate riikide numbritelt, mis viitab virtuaalnumbrite kasutamisele. Kuuldes nõudest, et virtuaalvääringu teenuse pakkuja eelduseks on juhatuse paiknemine Eestis, asendati välisriigi kodanikust juhatuse liige varmalt teenusepakkuja pakutud professionaalse juhatuse liikmega. Juhtumiga seotud viiest Eestis asutatud ettevõttest kahele oli RAB keeldunud 2020. a tegevusloa väljastamast, üks oli saanud tegevusloa 2019. a, kaks ei olnud loataotlust esitanud, küll aga oli RABil ühe ettevõtte kohta varasemat taustainfot, mis aitas selle Makedoonia päritolu tankistiga ja tegevusloata tegutsenud krüptoettevõtte seostada Israeli-Austria päritolu kurjategijatega, kes olid muuhulgas koordineerinud ulatuslikku binaarsete optsioonide petuskeemi.

KOKKUVÕTE

RABi äriühinguteenuse pakkujate uuring kinnitab, et Eesti on jurisdiktsioonina üsna haavatav, mis puudutab siinsete juriidilisi isikute läbipaistvust ja nende ärakasutatavust kuritegelikel eesmärkidel. On mitmeid indikatsioone, et Eesti äriühinguid kasutatakse rahvusvahelises kuritegevuses variettevõtetena. Eestis e-teenuste abil lihtsaks, kiireks ja odavaks tehtud äri- ja mittetulundusühingute loomise ja võõrandamise võimalusega kaasnevate riigisiseste ja rahvusvaheliste riskide tasakaalustamiseks on riigil tarvis suurendada äri- ja tegelike kasusaajate registri andmete kättesaadavust ja keskenduda nende õigsuse tagamisele. Ettevõtete läbipaistvuse saab viia uuele tasemele ühelt poolt e-äriregistri andmete, sh tegelike kasusaajate andmete tasuta kättesaadavaks tegemisega ja teisalt registripidaja poolse kontrolliga esitatud andmete sisulise õigsuse üle.

Praegust juriidiliste isikute läbipaistmatuse probleemi süvendab asjaolu, et Eesti äriteenuse turul tegutseb suhteliselt palju tegevusloata ettevõtjaid ning äriühinguteenuse pakkujate kui „väravavalvurite“ rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alane madal hoolsustase on ilmselgelt mittevastav nende riskiisule. Nii riiklik riskihinnang, RABi järelevalvetulemused kui ka RABile esitatud teadete andmeanalüüs näitavad, et äriühinguteenuse pakkujate rahapesu ja terrorismi tõkestamise alane teadlikkus on madal, riskisüsteemid puudulikud, hoolsusmeetmeid rakendatakse ebapiisavalt ja teatamiskohustust täidavad vaid üksikud teenusepakkujad. Samas näitas siinne uuring, et äriteenuste turg on Eestis väga aktiivne ning osa teenuseid on selgelt suunatud rahvusvahelisele turule.

Aadressi- ja kontaktisikuteenuse kasutamine on äriregistri andmetel Eesti ettevõtete seas väga levinud. Äriühinguteenuse pakkujate aadressid on koondumiskohaks sadadele või koguni tuhandetele praegustele ja endistele juriidilistele isikutele. Kõigi äriregistrisse kantud Eesti ettevõtete juriidiliste aadresside analüüs näitas, et enam kui 10% Eesti äri- ja mittetulundusühingutest (üle 26 000 juriidilise isiku) on registreeritud 96 aadressile: sellised aadressid on juriidiliseks aadressiks 100 või enamale ettevõttele. Osa neist ettevõtetest võivad olla rahapesu- või maksukuritegude eesmärgil kasutatavad vari- või puhverettevõtted, sest ainuüksi registriandmete põhjal vastavad need sageli mitmetele FATFi loetletud variettevõtete indikaatoritele (teenusepakkujale osutavad kontaktandmed, nominaalsed juhid, töötajate ja deklareeritud käibe puudumine). Eesti praktika põhjal saab FATFi variettevõtete indikaatoritele lisada majandusaasta aruannete esitamatajätmise mitmel järjestikkusel aastal.

Äriühinguteenuse pakkujate osutatavasse professionaalse ühingujuhi teenusesse on kätketud oht, et nominaaldirektoritest ja nominaalsetest osanikest „tankistid“ palgatakse tegelike kontrollstruktuuride varjamiseks. Eesti siseselt on väga levinud ka nominaaldirektorite kasutamine maksejõuetuks muutuvast ettevõttest vabanemiseks. Analüüs osutab, et mõnede äriühinguteenuse pakkujate teenusepaketti kuulub ka fiktiivse tegeliku kasusaaja andmete esitamine registripidajale. Nii nominaaldirektori teenus kui ka fiktiivse kasusaaja teenus on Eesti õigusruumis keelatud.

Eestis oli 2020. aasta lõpu seisuga 311 ettevõtet, millel oli kehtiv RABi väljastatud äriühinguteenuse pakkuja tegevusluba. Uuringu käigus leidis kinnitust hüpotees, et Eesti turul tegutseb hulgaliselt selliseid ettevõtjaid, kes ei ole vastavat RABi tegevusluba taotlenud, kuid kelle puhul äriregistri seoste andmed osutavad, et nad pakuvad regulaarselt RahaPTSis määratletud äriühinguteenuse alamteenuseid. Juriidilisest isikust faktilise

äriühinguteenuse pakkujana, mille tinglikuks künniseks võeti analüüsi käigus 50 või enam isikute vahelist äriregistri seost, määratleti uuringus 195 tegutsevat Eesti ettevõtet. Analüüs tõi välja, et ehkki faktilised teenusepakkujad opereerivad sagedamini tegevusloaga ettevõtete kaudu, on turul siiski tegutsemas väga arvestatav hulk tegevusloata faktilisi äriühinguteenuse pakkujaid (75 juriidilist isikut 195-st, mis on ligi 40% faktilistest teenusepakkujatest).

Teisalt ilmnes teenusepakkumise faktilisi tunnuste analüüsi käigus, et ligi 19%-l 2020. aasta lõpu seisuga kehtivat äriühinguteenuse pakkuja tegevusloa omanud ettevõtetel (57) ega ka nende juhatuse liikmetel, prokuristidel või osanikel ei olnud äriregistri andmetel ühtegi praegust või endist seost muude Eesti juriidiliste isikutega. RAB näeb ohumärke selles, et faktilise teenusepakkumise tunnusteta, kuid tegevusloaga ettevõtted on sageli seotud e-residentidega ning enam kui pooled vastavatest e-residentidest pärinevad kolmandatest riikidest (Ukraina, Venemaa, Hiina, Jaapan, Lõuna-Aafrika Vabariik, Malaisia).

Ligi 10% tegevusloaga äriühinguteenuse pakkujatest on mitu RABi väljastatud tegevusloa, neist 2/3 tegutseb vähesel määral või on faktilise teenusepakkumise tunnusteta. Enim on äriühinguteenuse tegevusloaga paralleelselt taotletud veel finantseerimisasutuse ja virtuaalvääringu teenuse osutamise tegevusloa. Ei ole välistatud, et RABi litsentseeritud vormilisi teenusepakkujaid soovitakse kuritarvitada teenusepõhises rahapesus.

RABi väljastatavat virtuaalvääringu teenuse tegevusloa reklaamitakse rahvusvaheliselt kui kvaliteedimärgist teenusepakkujale, mille tõttu on Eesti virtuaalvääringu teenuse tegevusloaga valmisettevõtted muutunud mitteresidentide seas hinnatud kaubaks. Alates 2020. aasta kevadest seab RahaPTS Eestis virtuaalvääringu teenuse tegevusloa saamise eelduseks siinse tegevuskoha omamise, kuid RABi hinnangul põiklevad mitmed äriühinguteenuse osutajad sellest nõudest mööda, pakkudes fiktiivset tegevuskohta kümnetele enda loodud valmisettevõtetele, millele ka RABi tegevusloa taotletakse. Sellise toimumudeli võimatuks tegemiseks on RAB esitanud Rahandusministeeriumile ettepanekud RahaPTSi muutmiseks, probleemi lahendamise on nimetatud riikliku prioriteedina ka riiklikus riskihinnangus. Teisalt võib täheldada äriühinguteenuse pakkujate riskiteadlikkuse tõusu, sest paljud e-residentidele suunatud EASi teenuseplatvormil end tutvustavad äriühinguteenuse pakkujad on loobunud virtuaalvääringuga tegelevate ettevõtete teenindamisest.

Äriühinguteenuse pakkujaid ei tohiks automaatselt seostada organiseeritud rahapesuga. Eestiga seonduvad suured rahapesujuhtumid näitavad siiski, et äriühinguteenus, mis on rahvusvahelise haardega ja mille raskuseks on mitte äritegevust toetavate nõu mugavusteenuste pakkumisel, vaid ettevõtete tegelike kasusaajate varjamisel ning klientide varaliste tehingute toetamisel, kätkeb endas riski, et sellised teenusepakkujad on osaks rahvusvahelisest rahapesu infrastruktuurist.

Uuringu valmimise ajaks ei olnud Eestis ühtegi äriühinguteenuse pakkumisega seostatavat isikut süüdi mõistetud rahapesus või sellele kaasaaitamises, kuid mitmed teenusepakkumisega seostatavad füüsilised isikud on kriminaaluurimise all. Äriühinguteenuse pakkujad, kes on rahapesukahtluse tõttu RABile ja uurimisasutustele silma jäänud, ei tõuse reeglina esile nendega seotud Eesti ettevõtete rohkusega, kuid siiski on RABile aastate jooksul saanud hulgaliselt kahtlusepõhist teavet mitme suure turuosaga ning tegevusloa alusel tegutseva äriühinguteenuse pakkuja kohta. Enam kui 1/5 siinses uuringus analüüsitud faktilisest ja tegevusloa-järgsest äriühinguteenuse pakkujast (77

ettevõtet 378-st) olid sellised, kelle juhatuse liikmete, prokuristide, osanike või tegelike kasusaajate kohta on RABile saanud teateid või teabepäringuid.

Füüsiliste isikute tegevus, mille puhul on tõusnud küsimus spetsialiseerumisest rahapesuteenuse pakkumisele, on tihtilugu jaotunud mitme erineva konsultatsioonivaldkonna ettevõtte vahel. Rahapesuteenuse aspektist vajavad RABi hinnangul enam tähelepanu n-ö multiteenusepakkujad, kes äriühinguteenuste kõrval pakuvad raamatupidamisteenust, juriidilist nõustamist, erinevaid migratsiooniteenuseid, finantsteenuseid (nt finantsnõustamine ja investeerimine finantsvahenditesse; tegutsemise virtuaalvääringusektoris), sularahavedu või kinnisvarateenuseid. Rahapesuga vähem seotud, kuid Eesti-siseselt õiguskaitseasutuste tähelepanu väärib on äriühinguteenuse pakujate tegutsemine ka pankrotihalduri või likvideerijana.

ÄRIÜHINGUTEENUSTEGA SEOTUD RAHAPESUTÜPOLOOGIAD JA RISKIINDIKAATORID

- Riiulifirmade hulgi asutamine ja müümine, rakendamata ostja suhtes hoolsusmeetmeid; kõrgema riskiga on ettevõtete müük mitteresidentidele.
- Variettevõtte tunnustega ettevõtete asutamine ja haldamine:
  - ettevõtte on registreeritud äriühinguteenuse pakkujaga seotud aadressile, kuhu on registreeritud veel suur hulk ettevõtteid;
  - ettevõttel on üksnes postkastiaadress, puudub füüsiline tegevuskoht;
  - ettevõttel on nominaalsed juhid ja osanikud, kes nimeliselt esindavad korraga suurt hulka ettevõtteid;
  - ettevõtte ei tegele reaalse äritegevusega;
  - ettevõtte teeb vaid transiittehinguid: raha voolab läbi ettevõtte lühikese ajavahemiku jooksul ega tooda äritulu;
  - ettevõttel puuduvad töötajad või on ainult üks töötaja;
  - ettevõtte ei tasu makse ega pensionimakseid;
  - ettevõtte jätab mitmel järjestikkusel aastal esitamata majandusaasta aruande.
- Anonüümsusteenuste – fiktiivse tegevuskoha, nominaaldirektori, nominaalse osaniku, fiktiivse tegeliku kasusaaja teenuse, usaldushalduse – osutamine.
- Äriühinguteenuste osutamine kliendile, kes on registreeritud või kelle esindaja või tegeliku kasusaaja asukohaks on jurisdiktsioon, mille FATF on määratlenud nõrga rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise režiimiga piirkonnana⁵².
- Virtuaalkontori teenuse osutamine klientidele, kelle esindajatega füüsiline kokkupuude puudub või on minimaalne ning kes kasutavad anonüümsust suurendavaid teenuseid, nt krüpteeritud e-postiaadressid, maksed virtuaalväeringutes.
- Riiulifirmadele majandustegevusloa (nt virtuaalväeringu teenus, finantseerimisasutus, äriühinguteenus) taotlemine, tegevusloaga ettevõtete haldamine ja müük; kõrgema riskiga on tegevusloaga ettevõtete müük mitteresidentidele, eriti kolmandate riikide kodanikele.
- Äriühinguteenuste faktiline osutamine vastavat tegevusluba omamata.
- Füüsilisest isikust äriühinguteenuse pakkuja paralleelne töötamine krediidi- või makseasutuses või virtuaalväeringu teenusepakkuja juures.
- Käsitustehingute tegemine kliendi varaga, nt väärtpaberite või kinnisvaraga, kliendi arvelduskonto käsutamine.
- Füüsilisest isikust äriühinguteenuse pakkuja paralleelne tegutsemine pankrotihalduri või likvideerijana.
- Äriühinguteenustega paralleelselt varahaldusteenuste (väärtpaberite või kinnisvara haldamine) või sularahaveo teenuse osutamine.
- Konsultatsioonivaldkonna multiteenusepakkujana tegutsemine: äriühinguteenuste kombineerimine juriidilise või finantsnõustamise, migratsiooniteenuste, raamatupidamis- või audiitorteenustega.

VIITED

- ¹ RT I, 17.11.2017, 2; RT I, 02.06.2021, 9.
- ² Financial Action Task Force (edaspidi *FATF*) 2019. [Risk-based Approach for Trust and Company Service Providers](#).
- ³ Eesti rahapesu ja terrorismi tõkestamise siseriiklik riskihinnang 2020 (edaspidi *NRA 2020*), ptk 11.7. [Professionaalid: äriühingute teenuse pakkujate sektori haavatavus](#): lk 8.
- ⁴ *NRA 2020*, ptk 4.1. [Riigi üldised haavatavused](#): lk 19; vt lähemalt: *NRA 2020*, ptk 4.2. [Juriidiliste isikute ärakasutamise analüüs](#).
- ⁵ [*NRA 2015*]: [Eesti siseriikliku rahapesu ja terrorismi rahastamise alase riskihinnangu kokkuvõte](#), lk 10 ja 18.
- ⁶ *FATF 2010*. [Money Laundering Using Trust and Company Service Providers](#): lk 30.
- ⁷ [Euroopa Liidu liikmesriikide üleses rahapesu ja terrorismi rahastamise riskihinnangus](#) (edaspidi *SNRA 2019*) loetakse mittefinantssektori kohustatud isikute suurimaks haavatavuseks teenusepakkujate suutmatust tuvastada oma klientide tegelikke kasusaajaid. Haavatavus kajastub teadete vähesuses, mida teenusepakkujad esitavad rahapesu andmebüroodele. – *SNRA 2019*: lk 4.
- ⁸ [E-Residency Marketplace](#).
- ⁹ *FATF 2010*: lk 32–36; *FATF 2018*, [Professional Money Laundering](#): lk 43–44.
- ¹⁰ *FATF 40 Recommendations*. [Recommendation 24: Transparency and beneficial ownership of legal persons](#).
- ¹¹ Transparency International 2019. [Who is behind the wheel? Fixing the global standards on company ownership](#): lk 3-4.
- ¹² Nii näiteks kritiseeris OCCRP uuriv ajakirjanik Ann Marlowe 2021. aasta alguses kehtestatud USA *Corporate Transparency Act*'i ning soovitas USAI üle võtta Ühendkuningriigi mudel, kus kogu äriühinguid jm juriidilisi kehasid puudutav äriteenuste info on koondatud ühte andmebaasi ning avalikkusele kättesaadav. – Ann Marlowe. [Time for a Free Public Registry of Corporate Beneficial Ownership in the U.S.](#) OCCRP, 26.01.2021.
- ¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/849, 20. mai 2015, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ.
- ¹⁴ Pangaliit. [Tegelik kasusaajate andmete kajastamine](#).
- ¹⁵ *FATF 2010*: lk 34.
- ¹⁶ *FATF 2018*. [Concealment of Beneficial Ownership](#): lk 184-185.
- ¹⁷ Ettevõtte asutamise kohta e-Äriregistri Ettevõtjaportaali kaudu vt infot [RIK kodulehel](#).
- ¹⁸ Vt ka [What Is a Company Formation Agent?](#) – OCCRP, 22 April 2021.
- ¹⁹ OECD. [Glossary of Tax Terms](#).
- ²⁰ RT I, 10.07.2020, 1.
- ²¹ [J Raphael Corporate Consulting Limited](#).
- ²² RAB 2018. [Keelatud tegevus usaldusfondide ja äriühingute teenuste pakkumisel](#) (16.05.2018).
- ²³ [J Raphael Corporate Consulting Limited](#).
- ²⁴ Vt ka Vahur Koorits. [Võitlus rahapesu vastu: Eesti firmade variomanikud tuuakse päevavalgele või halvatakse nende firmade tegevus](#). – Delfi, 06.03.2017.

-
- ²⁵ RT I, 10.07.2020, 1
- ²⁶ [Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri](#): lk 7.
- ²⁷ Samas, lk 7.
- ²⁸ RT I, 29.06.2014, 1
- ²⁹ RT I 2008, 3, 21; RT I, 17.11.2017, 37.
- ³⁰ E-residentsuse programmi veebileht [Start a Company](#).
- ³¹ [The e-Residency Marketplace](#).
- ³² RAB 2020. [Virtuaalvääringu teenuse pakkujate uuring](#): lk 6.
- ³³ Eternity Law International. [New cryptolicensed type company in Estonia for sale](#).
- ³⁴ NRA 2020: lk 4.
- ³⁵ FATF 2019. [Risk-based Approach for Trust and Company Service Providers](#).
- ³⁶ NRA 2020, ptk [12. Massihävitusrõlvade leviku rahastamise riskide analüüs](#): lk 14-15.
- ³⁷ RAB 2020. [Tagasiside konsultatsioonisektorile ja avalik-õiguslikest ametikandjatest kohustatud isikutele](#): lk 3-4.
- ³⁸ RAB 2021. [RAB tagasiside konsultatsioonisektorile ja avalik-õiguslikest ametikandjatest kohustatud isikutele](#): lk 5.
- ³⁹ Sealsamas.
- ⁴⁰ FATF 2018. [Professional Money Laundering](#): lk 6 ja 15-17.
- ⁴¹ ComplyAdvantage, 2021. [The State of Financial Crime 2021](#): lk 7-8.
- ⁴² FATF 2010. [Money Laundering Using Trust and Company Service Providers](#): lk 37
- ⁴³ Holger Roonemaa, Simon Bowers, Dragana Peco, Elena Loginova, Graham Stack. [Rinse, Profit, Repeat: How a Small Team of Estonians Turned a Danish Bank into a Laundromat](#). – OCCRP, 21.09.2020.
- ⁴⁴ [Prokuratuur saatis Tiiu Järviste suure rahapesu süüdistusega kohtu ette](#). – ERR 02.06.2020; Andras Kralla. [Tiiu Järviste end rahapesus süüdi ei tunnistanud](#). – Äripäev 06.01.2021.
- ⁴⁵ [Finantsinspeksioon tunnistas kehtetuks GFC Good Finance Company ASi tegevusloa](#). Finantsinspeksioon, 28.05.2019.
- ⁴⁶ [Aastaraamat 2015. Ülevaade rahapesu andmebüroo tegevusest 2015. aastal](#). RAB, 2016: lk 26.
- ⁴⁷ RAB 2021. [RAB 2020. aasta väliskoostöö kokkuvõte](#): lk 7.
- ⁴⁸ [A Key Player in Malaysia's Biggest-Ever Corruption Scandal Found Sanctuary in Cyprus With Help From a Major London Firm](#). – OCCRP, 1.02.2021.
- ⁴⁹ Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Investor Citizenship and Residence Schemes in the European Union, COM(2019) 12 final, 23.01.2019.
- ⁵⁰ [SNRA 2019](#): lk 6.
- ⁵¹ FATF/Egmont 2020. [Trade-based Money Laundering: Trends and Developments](#): lk 35.
- ⁵² Vt FATF 2021. [High-risk and other monitored jurisdictions](#).